

TYT

TÜRKÇE

Konu Anlatımı

Zafer Yaz (Editör)

Mikro Konu Anlatımı

Mikro Konu Testleri

Soru Çözüm Videolu

Soru Sayısı: 747

OKYANUS

Yükseköğretim
Kurumları
Sınavı'na (YKS)
Uygun

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1	SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK ÖBEKLERİNDE ANLAM	7 - 44
	1. Mikro Konu: Sözcük Anlamı	8
	2. Mikro Konu: Sözcük Öbeğinde Anlam - Deyim, Atasözü	30
ÜNİTE 2	CÜMLEDE ANLAM	45 - 98
	3. Mikro Konu: Cümlede Kavramlar.....	46
	4. Mikro Konu: Cümleden Çıkarılabilecek Kesin Yargı - Cümle Oluşturma - Cümlede Boşluk Doldurma	72
	5. Mikro Konu: Cümle Yorumu	82
ÜNİTE 3	ANLATIM BİÇİMLERİ VE DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI	99 - 116
	6. Mikro Konu: Anlatım Biçimleri ve Düşünceyi Geliştirme Yolları	100
ÜNİTE 4	PARAGRAF	117 - 166
	7. Mikro Konu: Giriş Cümlesini Bulma - Paragrafı İkiye Bölme - Akışı Bozan Cümleyi Bulma - Paragrafta Düşünce Akışı	120
	8. Mikro Konu: Paragrafta Cümlelerin Yerini Değiştirme - Paragrafta Sorulara Karşılık Bulma - Paragrafa Cümle Yerleştirme - Paragraftaki Boşluğa Cümle Yerleştirme	128
	9. Mikro Konu: Paragrafın Sonuna Cümle Yerleştirme - Paragraf Oluşturma - Paragraf Oluşturmada Cümlelerin Sırasını Belirleme	136
	10. Mikro Konu: Paragrafta Ana Düşünce - Konu - Başlık	142
	11. Mikro Konu: Paragrafta Yardımcı Düşünce - Paragrafa Bağlı Çoklu Sorular	154
ÜNİTE 5	SÖZCÜK TÜRLERİ	167 - 204
	12. Mikro Konu: İsim (Ad) - Zamir (Adıl)	169
	13. Mikro Konu: Sıfat (Ön Ad) - Zarf (Belirteç)	176
	14. Mikro Konu: Edat (İlgeç) - Bağlaç - Ünlem	186
	15. Mikro Konu: Tamlamalar	196

ÜNİTE 6	FİİL (EYLEM)	205- 230
	16. Mikro Konu: Fiilde Anlam - Kip - Şahıs - Fiilde Zaman Kayması - Birleşik Çekimli Eylem - Ek Eylem	206
	17. Mikro Konu: Fiilde Yapı.....	218
	18. Mikro Konu: Fiilimsiler (Eylemsiler).....	224
ÜNİTE 7	EKLER / SÖZCÜKTE YAPI	231 - 256
	19. Mikro Konu: Kök Bakımından Sözcükler - Çekim Ekleri - Yapım Ekleri.....	232
	20. Mikro Konu: Yapısına Göre Sözcükler	244
	21. Mikro Konu: Sözcük Grupları	252
ÜNİTE 8	CÜMLENİN ÖGELERİ	257 - 274
	22. Mikro Konu: Cümlenin Ögeleri	258
ÜNİTE 9	FİİL (EYLEM) ÇATISI	275 - 286
	23. Mikro Konu: Nesnesine Göre Fiiller - Öznesine Göre Fiiller	276
ÜNİTE 10	CÜMLE ÇEŞİTLERİ	287 - 302
	24. Mikro Konu: Cümle Çeşitleri	288
ÜNİTE 11	ANLATIM BOZUKLUĞU.....	303 - 328
	25. Mikro Konu: Anlam Düzeyinde	306
	26. Mikro Konu: Dil Bilgisi Düzeyinde	316
ÜNİTE 12	SES BİLGİSİ	329 - 342
	27. Mikro Konu: Ünlülerle İlgili Ses Olayları - Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları.....	330
ÜNİTE 13	YAZIM KURALLARI.....	343 - 356
	28. Mikro Konu: Yazım Kuralları	344
ÜNİTE 14	NOKTALAMA İŞARETLERİ	357 - 368
	29. Mikro Konu: Noktalama İşaretleri	358

ÜNİTE 1

SÖZCÜKTE VE SÖZCÜK ÖBEKLERİNDE ANLAM

MİKRO KONULAR

1. Mikro Konu: Sözcük Anlamı
2. Mikro Konu: Sözcük Öbeğinde Anlam - Deyim, Atasözü

1. Mikro Konu:

SÖZCÜK ANLAMI

Sözcük (kelime), dilin anlamlı en küçük parçasıdır ayrıca sözcük tek başına kullanılabilen ses veya sesler topluluğudur. En önemlisi ise sözcükler kullanıldığı yere göre farklı anlamlar kazanan harfler topluluğudur. **Örneğin**, "Ağaçlar, kuşların sığınağıdır." cümlesinde hem seslerden oluşan bir yapı hem de bu seslerin oluşturduğu bir kavram alanı vardır. Yani; ağaçlar, kuşlar, sığınak sözcüklerinin taşıdığı anlam evreni bu cümlede oluşan yargıyla ilgilidir. Sözcüklerin zihinde oluşturduğu olay ve olgular şöyledir:

Ağaç: Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

Ağaçlar, doğanın oksijen deposu, kuşların evidir.

Kuş: Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

Sığınak: Yağmur, güneş veya çeşitli tehlikelerden korunmak için sığınılacak yer, melce.

Kuşlar, yumurtalarını yuvalarında muhafaza eder.

Yukarıdaki üç sözcüğün anlamının zihnimizde belirmediğini görüyoruz. Yani zihnimiz bu sözcükleri kavramış oluyor çünkü **kavram**, bir varlığın veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır.

Örnek:

Ağaç sözcüğü ile zihnimizdeki bir ağacın genel tasarımı kavramlaştırılır. Yani binlerce ağaç içinden çam ağacının kavramlaştırılması gibi.

Kuş sözcüğü ile zihnimizdeki bir kuşun örneğin serçe kuşunun kavramlaştırılması gibi. Bu iki sözcüğün zihnimizdeki kavram haritasındaki yerinin bir başka boyuta taşınması da söz konusudur. İşte tam bu aşamada "imge" karşımıza çıkar.

İmge: Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi arzulanan şey, hayal, hülya anlamına gelir ve genellikle şairler, sözcüğün imge yönünden çok faydalanır.

Örnek:

"Soğuk bir günde kuşların ağaç dallarında bir annenin evladını yumuşak bir yataktaki sarıp sarmalaması gibi kanatlarını açıp yavrularını ısıtması sonsuz merhametin kanatlanıp uçuşuna benzer." Cümlesinde kuş gerçekliğinden anne imgesine geçişin nasıl yapıldığını görmekteyiz.

Kavramlaştırma: Bir varlığı, olayı, duyguyu ve düşüncüyü seslerle (sözcüklerle) simge hâline getirme.

Örnek:

"Güvercin" in barış elçisi simgesi olması veya "zeytin dalı"nın barış sözü ve davranışını karşılaması gibi. Bu iki varlığın yani güvercin ve zeytin dalının "barış" kavramını simgelemesi bu anlamsal süreci açıklamaktadır. Şimdi bir sözcüğün anlam kazanması sürecine bir göz atalım:

Güvercin ve zeytin dalı "barışın simgesi" dir.

Örneğin, "ağaç" sözcüğünü aşağıdaki değişikliklere uğratarak kullanalım.

- ✓ Birkaç sözcük bir araya gelerek yeni kavram ve nesnelere karşılayabilir:
"Ağaç işçiliği, ağaç mantarı, ağaçkakan..."
- ✓ Sözcük, türetme yoluyla yeni kavramları karşılayacak duruma gelebilir:

"Ağaç-ı, ağaç-lık, ağaç-ılan-dır-ma, ağaç-laş-ma..." gibi. Peki, zihnimiz bu süreci nasıl anlamlandırıyor?

Anlamlandırma: Sözcüğün ya da aktarılan iletinin içerdiği anlamı çözümlenme, ona anlam vermedir. Sözcükleri ifade eden harflerdir ve bunların çağrıştırdığı içerik ve anlamlar vardır. Örneğin "l, a, k, m, e" birer harftir. Ancak bu harfler "k, a, l, e, m" biçiminde dizildiğinde kendisi dışında bir anlam ifade eder. "kalem" dendiğinde her insanın zihninde ayrı bir görüntü, farklı bir kalem canlanır. İşte "k, a, l, e, m" harfleri gösteren durumdayken bu kelimenin zihnimizde oluşturduğu içerik, anlam "gösterilen"dir.

NOT

Bazı sözcükler kendi başına bir anlam taşımaz.

Örneğin; "ama, fakat, gibi, kadar, ile, hâlbuki"... gibi sözcüklerin tek başına anlamı yoktur, bu sözcükler ya cümle içinde anlam kazanır ya da sözcükleri birbirine bağlama görevinde kullanılır.

Buraya kadar bir sözcüğün kavram, imge, simge, kavramlaştırma sürecini açıklamaya çalıştık. Şimdi ise sözcüğün cümle içinde kazandığı anlamlara değinelim.

Gerçek Anlam (İlk, Temel, Sözlük, Başat)

Bir sözcüğün söylendiğinde akla gelen ilk anlamına gerçek anlam denir. Bu, sözcüğün temel anlamıdır. Sözcüğün, gerçek anlamından tamamıyla uzaklaşarak kazandığı anlama ise mecaz anlam adı verilir.

Örnek:

"**Kesmek**" sözcüğü, "**Sepetten aldığı elmaları düzgünce kesiyor.**" cümlesinde gerçek anlamıyla kullanılmıştır. Burada "**bıçakla bir şeyi parçalamak, doğramak**" anlamında kullanılmıştır.

"**Öğretmen, dersi, bir anda kesip koridordaki gürültüye yöneldi.**" cümlesinde "**ara vermek**" anlamında kullanılmıştır. Bu da sözcüğün cümle içinde kazandığı yan anlamlarından biridir.

Köy ekmeğini bıçakla kesip dilimlere ayırdık.

Aşağıdaki cümlelerde hangi sözcükler gerçek anlamlıdır?

Öğrenciler, şiiri heyecanla okudular.

Ayakkabısının boyasını iki günde kirletti.

Futbolcunun transfer parasıyla bin kişilik fabrika kurulabilirdi.

(Sözcüklerin tamamı sözlükteki ilk anlamlarıyla kullanıldığı için hepsi gerçek anlamlıdır.)

ÖSYM (ÖYS - 1984)**Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır?**

- A) İlk damlalardan sonra yağmur birden coştu.
- B) Bu söze, gençlerden biri ince bir karşılık verdi.
- C) Serindi ama, tatlı bir ilkyaz akşamıydı.
- D) Havalara ısınınca ağaçların tomurcukları patladı.
- E) Gölün kıyılarını yapraksız, bodur ağaçlar kuşatmıştı.

Çözüm:

Altı çizili sözcüklerin gerçek anlamlarına bakalım;

A'daki **coşmak** sözcüğü **duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmaktır** anlamındadır. B'deki **ince** sözcüğü **kalınlığı az olan** anlamındadır. C'deki **tatlı** sözcüğü **şeker tadında olan** anlamındadır. D'deki **patlamak** sözcüğü **nesnelere için, iç basıncın etkisiyle ve çoğunlukla büyük ses çıkararak dağılmaktır** anlamındadır. E'deki **bodur** sözcüğü **enine göre boyu kısa ve tıknaz** anlamındadır.

Yukarıdaki cümlelere göre sadece E seçeneğindeki **bodur** sözcüğü gerçek anlamında kullanılmıştır. Diğerleri gerçek anlamının dışında kullanılmıştır.

Cevap E

Mecaz Anlam (Değişmece Anlam)

Sözcüklerin cümle, dize veya deyim içinde gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak başka bir **sözcük** ya da **kavram** yerine geçmesiyle kazandığı anlamdır. Mecaz anlam, sözcüğün sürekli olmayan, kullanım içinde geçici olarak üstlendiği anlamdır.

Bir sözcüğün mecaz anlam kazanabilmesi için gerçek anlamından uzaklaşması gerekir. Gerçek anlam başlığı altında verilen örneklerle yan yana getirerek aşağıdaki örnekleri anlamaya çalışalım.

"**Kesmek**" sözcüğü, "**Çocuk, elini bıçakla kesmiş.**" cümlesinde gerçek anlamlı, "**Gençlerden biri sevdiğini görmek için karşı pencereyi kesiyor.**" cümlesinde ise "**karşı cinsten birisini sürekli olarak süzmek, dikkatli şekilde bakmak**" anlamlarını kazandığı için mecaz anlamlıdır.

"**Yatmak**" sözcüğü, "**Çocuklar zamanında yatmalı.**" cümlesinde gerçek anlamlı "**Bizim takımın şampiyonluğu yattı.**" cümlesinde ise mecaz anlamlıdır.

Ayrıca "**Edebiyat öğretmenimiz dili tatlı, hoşsohbet biriydi.**" cümlesinde **dil** sözcüğü **tatlı** sözcüğü ile öbeleşerek "**konusması seviyen, dinleyende hoşluk sağlayan**" anlamındadır.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi "**kesmek, yatmak, dili tatlı**" sözcükleri gerçek anlamından uzaklaşırken soyut anlam kazanacak şekilde anlam kazanmıştır çünkü mecaz anlam kazanmış bir sözcüğe okuyucu tarafından yüklenen geçici - soyut bir anlam söz konusudur.

Çocuklar erkenden yatmalı.

Öğretmenimiz tatlı dilliydi.

1. ÜNİTE: Sözcükte ve Sözcük Öbeklerinde Anlam

ÖSYM (ÖSS - 1995)

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Gelecek hafta bugün yine buluşalım, dedi.
B) Az sonra beyaz bir at üstünde gelin görüldü.
C) Çocuğunu uyutmak için odaya götürdü.
D) Bu boş sözleri dinlemekten bıkmıştı.
E) Akrabalarını görmek onlarla konuşmak istiyordu.

Çözüm:

Mecaz anlamlı sözcük gerçek anlamından uzaklaşmış sözcüktür. "Bu boş sözleri dinlemekten bıkmıştı." cümlesindeki boş sözcüğü dolu olmayan anlamında değil, "gereksiz, içerikten yoksun" anlamında kullanıldığı için mecaz anlamlıdır.

Cevap D

ÖSYM (YGS - 2017)

Son zamanlarda genç yetişkin edebiyatının hızla filizlendiği söylene-

I

bilir. J. K. Rowling'in *Harry Potter* kitaplarıyla canlanan ve S. Meyer'in

II

Alacakaranlık serisinin, kelimenin tam anlamıyla parlattığı kahraman-

III

larla devam eden süreç, özellikle S. Collins'in *Açlık Oyunları*'yla taç-

landırdığı yoldan ilerliyor. Bu sürece yüksek bütçeli ve beyaz perde-

IV

nin genç yıldızlarıyla renklenen uyarlama filmlerin etkisi inanılmaz...

V

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi mecaz anlamda kullanılmamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Çözüm:

I'de filizlenmek → gelişmeye, büyümeye başlamak

II'de canlanmak → etkinliği artmak, hareketlilik kazanmak

III'te parlatmak → birisini gereğinden fazla övmek

IV'te taçlandırmak → taçlandırma işini yaptırmak

V'te inanılmaz → inanılması çok güç veya imkânsız olan anlamlarıyla kullanılmıştır. İlk dört kullanımdaki sözcükler mecaz anlamı iken V. sözcük gerçek anlamıdır.

Cevap E

ÖSYM (LYS - 2016)

(I) Simitçi Mehmet Amca'nın evinin karşısındaki kerpiç binaların hepsi yıkılmış. (II) İnşaat tabelaları dikilmiş yıkıntıların üzerine. (III) Bu sokağın eskileri yavaş yavaş çekilmişler buradan. (IV) Mehmet Amca, birkaç kişi ve birkaç eski ev kalmış bu sokakta. (V) Evinin önüne minder atıp oturan ihtiyarlar ve o sokaktaki bakkal dükkânı da yıkılan kerpiç evlerle beraber hatıralara karışıp gitmişler.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde mecazlı söyleyişe yer verilmiştir?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) III ve V E) IV ve V

Çözüm:

Daha önce belirttiğimiz gibi sözcük, ilk anlamını yitirdiğinde mecazlı söyleyiş ortaya çıkıyordu. Parçada III'teki "çekilmiş" sözcüğü ile V'teki "karışıp gitmek" sözünde böyle bir kullanım görmekteyiz.

Cevap D

Yan Anlam (Yakıştırmaca)

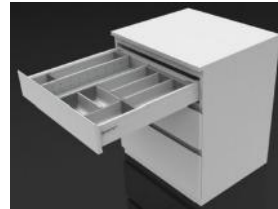
Bir sözcüğün temel anlamından uzaklaşmadan kazandığı yeni anlamdır. Sözcüğün anlam kazanırken ortaya çıkan yan anlam ya yakıştırma ilgisiyle ya da benzerlik ilgisiyle karşımıza çıkar. Özellikle yakıştırmaca ilgisinde organ adlarının doğadaki bir varlığa aktarılması söz konusudur.

Örneğin,

"Çekmecenin gözünde küçük defterim var."

"Masanın ayağı kırılmak üzereydi." cümlelerindeki altı çizili sözcükler de yan anlamıyla kullanılmıştır.

"Öğrenciler sınıf penceresinin kolunu yine kırmış." cümlesinde ise "kol" sözcüğü, insan organından hareketle, ona benzerlik ilişkisiyle oluşturulmuştur.

Çekmecenin gözü

Masanın ayağı

Pencerenin kolu

"Caddeyi boydan boya kesen yeni planda trafik işaretleri kaldırılmış."

"Bu sınavı kazanamazsam yurt dışı planlarım yatıyor diyen çocuğa yeni seçenekler sundum." Bu cümlelerdeki "kesmek ve yatmak" sözcükleri ilk anlamlarını yitirmiş ama o anlamlardan çok da uzaklaşmadığı için yan anlam kazanmıştır.

TEST 1

1. MİKRO KONU: Sözcük Anlamı

00A80C2A

1. ÜNİTE: Sözcükte ve Sözcük Öbeklerinde Anlam

1. İlk bölümü geçen hafta yayınlanan "Payitaht İstanbul" dizisinin önemli teknik hatalar barındırdığını söyleyen film eleştirmenleri;
I II
Sultan Abdülhamid'in cuma selamlığına giderken fonda mehter marşının çalmasını ve ilk sahnenin bu şekilde başlamasını ayrıca
III IV
padişahın tahtının önünde sopaya bağlı bir püskülün olmasının
V
mümkün olamayacağını, daha da önemlisi sarayda zengin köy
VI
kahvaltısını anımsatan bir sabah kahvaltısının Osmanlı sara-
VII
yında hiçbir zaman olmadığını öne sürüyorlar.
VIII

Bu parçada numaralanmış sözlerle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I ve II numaralı sözcükler terim anlamlıdır.
- B) III numaralı sözcük mecaz, IV numaralı sözcük terim anlamlıdır.
- C) V ve VI numaralı sözcükler gerçek anlamlıdır.
- D) VII numaralı sözcüğün eş anlamı "hatırlatmak" sözcüğüdür.
- E) VIII numaralı sözcük "bir vasıtayı kullanmak" anlamındadır.

2. Robotlar, her geçen gün (zaman ilerledikçe) hayatın içinde daha
I
fazla yer almaya (kullanılmaya) başlarken, sadece uzaktan
II
kumanda ile yönetilebilir (kumanda edilebilir) olmaktan çıkan
III
yapay zekâ ile donatılmış (süslenmiş) robotlar da belirli görevleri
IV
(vazifeleri) yapabilir hâle geliyor. Söz konusu özellikler robotların, savunma sanayisinden tıp ilmine kadar pek çok alana yayılmasını sağladı (temin etti).
V

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyusmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. İnsan beyni nöronlardan (sinir hücrelerinden) oluşan organik
I
bir ağdır ve yeni şeyleri bu altyapıyla oluşturduğu (meydana
II
getirdiği) network zekâsıyla öğreniyor. Öyle ki beynin yapısı ve işlevlerini (alışkanlıklarını) bir şekilde taklit etmeyi, kopyalamayı,
III
türetmeyi ve benzetmeyi başarırsak (muvaffak olursak) maki-
IV
nelere de bilişsel yetiler (yetenekler) kazandırabiliriz.
V

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyusmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Eğer biliniyorlarsa kabahat kimin? Kabahat benimdir. Kabahat, ey bu satırları heyecanla okuyacak arkadaş, senindir! Sen ve ben, onları yüzyıllardan beri bu yalçın tabiatın göbeğinde, her
I II
şeyden ve herkesten uzak ve her türlü yaşamak şevkinden mahrum, bir avuç kazazede hâline bırakmışız. Açlık, hastalık
III
ve kimsesizlik bunların etrafını çevirmiştir ve cehalet denilen zifiri karanlık içinde ruhları, her yanından örülü bir zindanda
IV V
mahpus gibi kalmıştır.

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. TRT'nin iddialı dizilerinden biri olan Diriliş Ertuğrul, Osmanlı Devleti'nin kuruluş hikâyesini ele alıyor. Osmanlı'nın kuruluşu
I
giden yolda Ertuğrul Bey'in yaşadıkları anlatılıyor. TRT'nin çok
II III
yüksek bir bütçe ile çektığı dizi son zamanların en büyük proje-
IV
lerinden biri olma özelliği taşıyor.
V

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi mecaz anlamda kullanılmamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1-E

2-D

3-C

4-B

5-C

TEST 2

1. MİKRO KONU: Sözcük Anlamı

1. ÜNİTE: Sözcükte ve Sözcük Öbeklerinde Anlam

1. İnsanoğlunun en son sığınağı (korunağı) olan yazı, gerçek

I

dünyayı yeniden kurma, ona yeni bir anlam ve renk katma

II

(zenginleştirme) yönünden de başvurduğumuz önemli araçlardır. Söze dayanmayan sanatsal yaratımların (ürünlerin)

III

tümünü bu bağlam içinde düşünebiliriz. Çağlar boyunca uygar-

IV

lıklar (gelişmeler) arasında düşünce ve duygu bağını (ilişkisini),

V

akışını yazı kurmamış mıdır?

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Bir dala konmuştu karga cenapları

I

Ağzında bir parça peynir vardı

II

Sayın tilki kokuyu almış olmalı

III

Kargaya yağ çekmeye başladı

IV

Açınca ağzını düşürdü nevâlesini

V

Yukarıdaki numaralanmış sözcüklerden hangisi gerçek anlamının dışında kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisinin karşıt anlamlısı yoktur?

- A) Hava bugün düne göre soğuktu
B) Sokaklar, yoksul insanların sığınak yeriydi
C) Kimsesiz çocuklara yardım eli uzatmalı
D) Sıcak bir çorba insanın içini ısıtır
E) Ağlayan çocuklara şeker verir

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcükler anlamca birbirine en yakındır?

- A) Olumlu davranışları onu arkadaşları arasında bambaşka bir konuma, bir yere yükseltti.
B) Arkadaşımın oturduğu mahalle, kentin en sakin ve pahalı semtlerinden biridir.
C) Mahalle aralarında ve dar sokaklarda kapkaç olayına sıkça rastlanır oldu.
D) Güvenlikli sitelerde oturmak güzel de komşuluk ilişkileri zayıf olmasa.
E) Misafirliğe gittiğimiz evde güler yüzlü insanların konukseverliğine hayran kaldım.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, sözcüklerin tümü gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Sanatçıların diğer insanlardan farklı özellikleri vardır.
B) Bilgiye susamış gençlere hangi imkânları sunuyoruz?
C) Çağımız, sıcak "merhaba"ları çok görüyor bize.
D) O, her yönüyle kültürlü ve ince bir kişidir.
E) Kalıcı eserler, yaratıcılarının damgasını taşıyor.

6. I. Sınavdan zayıf not almamı ev halkı üzüntüyle karşıladı.
II. Eve gidince beni evde babam karşıladı.
III. Aldığım bütün eşyanın parasını o karşıladı.
IV. Yaptığım kazayı duyan arkadaşım beni büyük bir anlayışla karşıladı.
V. Üniversite, yurt dışı eğitim burslarının tamamını karşılayacak. "Karşılama" sözcüğü yukarıdaki cümlelerde kaç değişik anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

1-D

2-C

3-C

4-A

5-A

6-C

1. Tarihî diziler, sıradan (özellği olmayan) vatandaşların bilgilen-
I II
mesini (bir konuda bir şeyler öğrenmek) sağlar. Birkaç sene önce
ortalığı kasıp kavuran (çok etkilemek) Muhteşem Yüzyıl dizisi
III
buna örnektir. Bugünkü Türk seyircisi, bu dizi sayesinde (aracı-
IV
lığıyla) Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa'nın
boğdurulduğunu ve devrin önemli karizmatik şahsiyetlerini (ki-
V
şilerin belirgin özelliği) öğrenmiştir.
Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı, ayrıca içindeki açıklamasıyla örtüşmemektedir?
- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisi soyut anlam içermektedir?
- A) Yarınki hava sıcaklığının yüksek olması bekleniyor.
B) Suyun kaynama ısı normal şartlar altında 100 °C'dir.
C) Odadaki lambanın ışığı oldukça loştu.
D) O, fikirlerinde sabit bir kişiliğe sahiptir.
E) Evimizde güneş enerjisinden faydalanmanın yollarını araştırıyoruz.

3. Zihnimizde olumsuz anlam bırakmış sözcüklerin etkisini azaltmak için onları hoşça gidecek bir sözle karşılamaya "güzel adlandırma" diyoruz.
Buna göre, aşağıdakilerden hangisinde güzel adlandırmaya örnek olabilecek bir kullanım vardır?
- A) Mahallemizin caddeleri hem dar hem de ağaçtan yoksundur.
B) Belediye yol genişletme çalışmalarına hız verdi.
C) İtfaiye araçları dar sokaklardan geçerken zorlanıyor.
D) Gece, sokaklar iyi saatte olsunlara emanet edilmiş gibi.
E) Acil olarak hastaneye götürülmesi gerekiyor.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "dolaylama" yapılmamıştır?
- A) File bekçisi, meşin yuvarlağı son anda dışarıya tokatladı.
B) Türkiye'nin tahıl ambarından, bu yıl beklenen verim alınmadı.
C) Hayat damarı kuruyan Mısır, büyük bir kuraklık yaşıyordu.
D) Ege'nin incisinin dağlarında çıkan yangın, bölgedeki halkı korkuttu.
E) Çağlayanın çıkardığı ses, insanı ürpertiyordu.

5. I. Bütün malını mülkünü küçük oğluna bağışlamıştı.
II. Yanında ufak tefek bir kız çocuğu vardı.
III. O da senin gibi az çok bu işten anlıyor.
IV. Yalan yanlış bilgilerle bizi kandırmaya çalışıyordu.
V. İşin rengi değişince mırın kırın etmeye başladı.
Yukarıda numaralanmış cümlelerdeki ikilemeler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
- A) I.de ikileme, yakın anlamlı sözcüklerle oluşturulmuştur.
B) II.de ikilemeyi oluşturan sözcüklerden biri, tek başına kullanılamaz.
C) III.te ikileme, anlamca birbirinin karşıtı olan sözcüklerle kurulmuştur.
D) IV.te ikileme, zıt anlamlı sözcüklerle oluşturulmuştur.
E) V.te ikileme, her ikisi de anlamsız olan sözcüklerle yapılmıştır.

6. Aşağıdakilerin hangisinde dokunma duyusuyla ilgili bir kavram, görme duyusuyla ilgili olarak kullanılmıştır?
- A) Yazarın kuru anlatımı okuyucuyu sıkıyor.
B) Hayallerini öyle canlı işlemiş ki sanki gerçek sanırsınız.
C) Dizelerinde hoş benzetmelere çokça rastlırsınız.
D) Onun doğduğu köyde kışlar soğuk geçiyormuş.
E) Babamın keskin bakışının altında sonsuz şefkat gizliydi.

10. Mikro Konu:

PARAGRAFTA ANA DÜŞÜNCE - KONU - BAŞLIK

Bir yazıyı şekil, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan cümleler bütününe "metin" adı verilir. Diğer bir ifadeyle metin, iletişim kurmak için oluşturulan cümleler topluluğudur. Sözlü ya da yazılı iletişim için üretilen anlamlı yapıdır. Yazar, iletmek istediği mesajı metin aracılığıyla ifade eder.

Bir metin, aralarında anlam, anlatım bakımından ilişki ve bütünlük bulunan paragraflardan oluşur. İyi kurgulanmış bir metinde, her paragrafın bir düşünce birimi olduğu unutulmamalı ve metindeki paragraf sayısının, o metnin içerdiği düşünce sayısını verdiği bilinmelidir. Bunun nedeniyse her düşüncenin bir paragrafta tam olarak ortaya konmasıdır. Sözcüklerin seslerden, cümlelerin sözcüklerden, paragrafların ise cümlelerden oluştuğunun bilinmesidir.

Parçaları bir araya getirerek anlamlı bir metin oluşturabiliriz.

Metni oluşturan en büyük yapı paragraftır. Düzyazılarda genellikle satır başlarıyla birbirlerinden ayrılan bölümlerin her birine paragraf adı verilir. Paragrafın oluşumu konuyla doğrudan ilgilidir. Çünkü yazar, duygu ve düşüncelerini bir olay ve olgudan hareketle anlatır. Ele aldığı konuyu, amacına göre sınırlayıp birbiriyle ilintili paragraflar hâlinde verir. Bu, metin oluşturulurken uyulması gereken en önemli kurallardan biridir.

Metindeki paragraflar, bir zincir şeklinde anlam, dil ve anlatım bakımından birbirini tamamlayan, destekleyen bir bütündür. Bu yapı özelliği sayesinde metinde anlamla yapı yönüyle bir bütünlük ve uyum ortaya çıkar. Bu bütünlüğün sağlanabilmesi için metindeki paragrafların dil ve anlatım yönüyle birbirine bağlanması büyük bir önem taşır.

Örnek:

Giriş: Dedelerimiz, ömürleri boyunca verimli arkadaş saydıkları ağacı her yerde arayıp yetiştirmiş, ona gönüllerinin en derin sevgisini ve saygısını armağan etmiştir. Ağaçlarımız, halkımızın duyusuna, düşüncesine girmiş, sinmiştir. Onlarda bizi, bizde onları görmemek mümkün olmaz.

Parçayı okuduktan sonra bu fotonun anlamını değerlendir.

Yukarıdaki parça, ağacın önemini anlatan bir metnin giriş paragrafıdır. Yazar, bu paragrafta halkımızın ağaca büyük bir önem verdiğini, onunla bütünlüğünü anlatmıştır.

Gelişme-1: Ağaç kelimesi eski çağlardan beri dilimizde yaşamaktadır. Orhun Yazıtları'nda bile ağaçla karşılaşırız. Türk şiirinde ağaca karşı derin bir ilgi görülür. Memleketimizde birçok yerin adı ağaçtan alınmıştır: Çamlıbel, Kirazlıyayla, Kırkağaç... Bunlar halkın ağaca verdiği önemi gösterir. Bazı ağaçlarla ilgili yerlerin ayrıca bir tarihi de vardır: Göynük'teki "Beykavağı" adlı yere ad verilmesinde Yıldırım'ın oğlu Süleyman'ın rolü olduğunu *Âşıkpaşazade Tarihi* yazar. Eskiden beri birçok Türk boyuna, birçok kişiye ağaç adı verilmiştir. Yeni soyadı kanununa göre pek çoğumuz, soyadımızı ağaca bağlamış bulunuyoruz. Bu da gösteriyor ki halkımız, ağaca karşı beslediği sevgiyi hâlâ yüreğinde yaşatmaktadır.

Gelişme-2: Ağaç, yalnız şairin belleğinde değil, halkın hayatında da bir andaç, bir nişandır. Çocuk doğduğunda, düğün yapıldığında, uzun bir yolculuğa çıkılırken ağaç dikilir. Artık onun büyümesi için elden gelen yapılır. Ağaç boylandıkça hatıralar da içimizde serpilir, gümrulaşır.

**Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda,
budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.**

**Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıllı kıvıllı.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
koparver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.**

Şiirdeki dörtlükleri okuduktan sonra ceviz ağacına bakışın değişti mi?

Giriş paragrafından sonra gelen bu paragraflar metnin gelişme bölümlerinden alınmıştır.

Bu paragraflarda yazar, halkımızın eskiden beri ağaca büyük önem verdiğini anlatmış ve bu görüşünü kanıtlamak için Türk tarihinden adını ağaçtan alan yurt köşelerinden örnekler vermiş sonra da ağaç ile şair arasındaki etkileşimi anılar üzerinden ele almıştır.

Sonuç: Ağaca verilen değer bugün daha da artmıştır. İzinsiz ağaç kesmek yasaktır. Bu konuda bazı ülkelerde çok ağır cezalar verilmektedir. Bizim memleketimizde ise halkımızın gönlünde derin bir ağaç sevgisi vardır. Onun bu sevgisi, modern ağaç bilgisiyle ışıklanırsa yurdumuz kısa zamanda yemyeşil olacaktır.

Son paragrafta ise yazar, yazısını bir sonuca bağlamış ve yurdumuzun yemyeşil olabilmesi için halkımızın modern ağaç bilgisiyle donatılması gerektiğini söylemiştir.

Bu metin dört paragraftan oluşan bir düşünce yazısıdır.

Paragraf Sorularını Doğru Çözmek ve Çözerken Sıkılmamak İçin Neler Yapılmalı?

Kıymetli Öğrenciler,

Paragraf sorularının sınavlarda çok sorulmasının iki amacı vardır. Bu amaçlardan birincisi; “öğrencinin okuduğunu anlama ve kavrama gücünü ölçmek, ikincisi; Türkçeyi kullanma gücünü ölçmektir. Okullardaki eski adıyla “Kompozisyon”, yeni adıyla “Dil ve Anlatım” dersleri bu amaç içindir. Ne var ki bu konunun üzerine yeterince gidilememekte, konunun önemi ölçüsünde üzerinde durulmamaktadır. Bunun en önemli nedeni; bu konunun soyut olmasıdır. Soyut bir zekâ ile algılanabilecek bir konunun malzemesi çoktur ama bu konunun algılanması zordur. Sanatçı ruhlu kişiler, olayların arka düzlemini hayalleriyle yoğuran karakterlerin ve soyut zekâsı gelişmiş kişilerin kolaylıkla algılayabildiği bu konuyu sen de ya bol bol deneme kitabı okuyarak ya da çoğu denemelerden alınmış soru parçalarını okuyarak algılamaya başlayabilirsin. Çünkü bu özelliklere ulaşan kişiler, olaylar arasında farklı bağlantı - sonuç ilişkisi kurabilen, nesnelere olduğundan farklı değerlendirebilen kişilerdir.

Paragraf soruları, bu özellikleri kazanmış kişiler ile bu özellikleri kazanamamış kişileri ölçmeye dönüktür. Bu sorular, okuma alışkanlığı kazanmış veya okuma eyleminden sıkılmayan kişilere kolay gelmektedir. Bu özellikleri kazanmak için de üç şeyi yapmakta fayda vardır. Bunlardan **birincisi**; günde en az bir gazete okumayı alışkanlık hâline getirmek (gazeteye bakmak için değil, spor olsun diye değil, ONU OKUMAK için ele almak, incelemek); **ikincisi**; ayda bir de olsa edebiyat ağırlıklı dergilerden birini almak, ona abone olmak - hiç olmazsa - kütüphanelere gelen dergilerden birini takip etmek.

Üçüncüsü; kitap okumayı boş zamanlara özgü bir uğraş olmaktan çıkarıp yaşamımızın bir parçası hâline getirmek ve bunun için de kitap okuma alışkanlığı kazanmak.

Yanda da saydığım üç şeyi başarabilen bir kişi, paragraf sorularını çözerken zorlanmayacak, okuma tembelliği - sıklığı taşımayacak demektir. Unutmayalım ki paragraf sorularını doğru çözenin yolu “oku” maktan geçiyor. Okuduğunu doğru anlama, eksiksiz anlama ise işin diğer tarafını oluşturuyor.

Bu uyarı ve önerilerden sonra konunun anlatımına geçebiliriz.

Paragraf

Paragraf bir düşünceyi anlatmaya yarayan cümle veya cümle grubudur. Bir paragrafta iki ayrı düşünce anlatılamaz. Ama aynı düşünce aynı paragrafta çeşitli yan düşüncelerle açıklanabilir.

Paragrafta Konu

Konuşulan, yazılan her şey konudur. Söz söylerken veya yazarken üzerinde durulan nesne, kavram, olay, düşüncedir.

Yazar, parça boyunca hangi kavram üzerinde dönüp duruyorsa parçanın konusu odur. Bir paragrafta konuyu anlayabilmek için yazarın “neye önem verdiğine” dikkat etmek gerekir. ÖSYM paragraf sorularında konu olarak genellikle şunları öne çıkarmaktadır:

- Yazı, yazar, yazı dili, ana dil
- Sanat, sanatçı, sanatın önemi, sanatçının dili
- Şiir, şair, şiirin gücü, şairin üslubu
- Günlük yaşam, anı, geçmişe özlem...
- Bilimsel buluşlar
- Eğitimle ilgili kavramlar, süreçler, açıklamalar
- Eleştirmenin niteliği ve eleştirinin amacı, kapsamı, üslubu
- Çeviri ve çevirmenin özellikleri

Paragrafta Konunun Özellikleri

- Genel yargı özelliği taşımaz.
- Deneme, eleştiri, anı, gezi yazısı, bilimsel dergi ve kitaplardan seçilmiş parçalardan oluşur.
- ÖSYM'nin genel yaklaşımını yansıtır.
- ÖSYM'nin sormayı gelenek hâline getirdiği konuları içerir.
- Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir? Bu parçada aşağıdakilerden hangisinden söz edilmektedir? Yazar hangisinden yakınmaktadır? Yazarın üzerinde durduğu şey nedir? gibi sorularla karşımıza çıkar.

4. ÜNİTE: Paragraf

ÖSYM (YGS - 2012)

Sanatçı, yaşama ilişkin bilgi edinme yükümlülüğü altındadır. Bu demektir ki yaşadığı zaman diliminde olup bitenlere kaç numaralı camlar gerekiyorsa o camların takılı olduğu gözlüklerle bakmalıdır. Bu zorunluluğun bilincine varamayan bir sanatçı, gerçek dünyayı ya bulanık görecek ya da hiç göremeyecektir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada belirtilenleri destekler niteliktedir?

- A) Avrupa tiyatrosunda natüralizm öncesi dönemde, yeni biçim ve üslupların denenmesine karşın artık çok değişen dünya, eski ölçütlerle göre algılandığı için bir büyük bunalımın içine düşülmüştü.
- B) James Joyce'un Ulysses örneğinde olduğu gibi pek çok yazar okunmak için değil, ünlü olmak ve incelenmek için yazıyor.
- C) Sanatın tarihi, geleneksel biçimlere ve üsluplara neredeyse bütünüyle bağlı kalarak yeni olabilmiş sanatçıların öyküleriyle doludur.
- D) Franz Kafka'nın yüz yıl sonra da ününü koruyup geleceğe kalacağını öngörmek için onun yaşadığı zamanın şartlarını göz önünde bulundurmaya gerek yoktur.
- E) Bir yazar, anlatacaklarını değiştirmeden olduğu gibi dile getirirse yazar değil, gazeteci ya da politikacı olur.

Çözüm:

Sanatçının yaşam bilgisi için gerekli donanımına sahip olmasının zorunluluğundan bahsediyor. Değişim ve yenilikleri algılamayan sanatçının gerçek dünyayı bulanık göreceğini ifade eden düşünce A'daki cümleyle desteklenmektedir.

Cevap A

Konunun Ele Alınışı

- a) Yazar, yaşam tecrübelerinden ve o zamana kadarki düşünce birikimlerinden yararlanır.
- b) Yazar, konuya; işitme, görme, koklama, duyma, dokunma gibi duyu organlarıyla veya bunlardan biriyle yaklaşabilir. (Tasvirlerde ve gezi yazılarında olduğu gibi)
- c) Yazar konuyu zekâ ile görüp incelemek isteyebilir. Yani konu mantık açısından ele alınabilir. (Fıkra, makale gibi)
- d) Yazar konuya acı, sevinç vb. gibi çeşitli duygularla yaklaşabilir. (Hatıra, sohbet gibi)

ÖSYM (YGS - 2013)

Sera gazlarının sıvılaşarak okyanuslara karışmasıyla okyanuslardaki asit oranının gittikçe arttığı belirtiliyor. 1751 yılındaki tahmini okyanus yüzeyi pH'sinin 8,25 ve 2004 yılında ölçülen değer 8,14 olduğu, 2100 yılında ise 7,85 olacağı tahmin ediliyor. Peki bu, sudaki hayatı nasıl etkileyecek? Uzmanlar, asitleşen okyanuslardaki balıkların, tehlikeli seslere karşı kayıtsız kalacağını belirtiyor. Özellikle genç balıkların korkutucu sestene uzaklaşma içgüdüsünün sekteye uğrayacağı vurgulanıyor. Yapılan bir çalışmada, gittikçe asitleşen okyanus suyunun kimyasal yapısına benzer yapıya sahip bir ortamda yetiştirilen genç palyaço balığının, okyanusa yerleştirilen, sesler yayan bir hoparlöre doğru kayıtsızca yüzdüğü gözlemlendi.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Asit oranı yüksek okyanus suları, deniz canlılarında fiziksel değişime neden olur.
- B) Palyaço balığı, sese duyarlılık bakımından deniz canlıları içinde en zayıf olanıdır.
- C) Asit oranı yüksek okyanus suyu, balıkların ses algılama yeteneklerini dolayısıyla savunma reflekslerini olumsuz yönde etkilemektedir.
- D) Sera gazları, atmosfere zarar verdiği gibi okyanuslara karışarak deniz canlılarını da zehirlenmektedir.
- E) Her balığın vücut yapısının, yaşadığı ortama göre şekillendiği ileri sürülmektedir.

Çözüm:

Bir makaleden alınan parçada, balıkların ses algılama yeteneklerinin denizdeki asit oranına göre değiştiği ispatlanıyor.

Cevap C

Ana Düşünce

Ana düşünce, okuyucuya iletilmek istenen, üzerinde durulan temel düşüncedir. Yazarın, bir konuyu okuyucuya aktarma amacıyla yazmış olduğu yazının omurgasıdır.

Anlatılanların özü ve varılan sonuçtur. Kısaca bir yazarı "yazı yazmaya iten sebep" ne ise o yazının ana düşüncesi de odur.

Ana Düşüncenin Özellikleri

- ✓ Kesin yargı bildirir.
- ✓ Genel düşünüşü yansıtır.
- ✓ En genel düşüncedir.
- ✓ Parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargıdır.
- ✓ Birden fazla yardımcı düşünceyle desteklenir.
- ✓ Örneklendirmeler ve parçadaki ayrıntılar ana düşünce olmaz.

012409BD

1. • Estetik nesnenin doğada ya da dünyada belirlenmesi, insanla doğanın ya da dünyanın kavuşması olarak düşünülebilir. Sanatçının doğaya katılmış insan olması her şeyden önce estetik nesnedeki buluşmayla olası olur. Algımız bir nesneyi o nesnede hiçbir şeyi değiştirmeksizin bir estetik haz konusu olarak belirlediği zaman estetik nesne parıldamaya başlar. Estetik nesneyi genel olarak nesneden ayıran, birincinin duyumsal-duygusal-düşünsel çerçevede bir haz konusu olması, ikincinin bir duyum, bir duygu, bir düşünce konusu olabilse de bu üç ögeyi bir bütünde bir araya getiremez olmasıdır.

- Bir karpuz resmi benim için bir duyumsal haz konusu değildir, olamaz, hiçbir gerçek karpuz resmi bizde karpuz yeme isteği uyandırmayacaktır. Bir karpuz bir duyumsal haz nesnesidir, onu yer ve haz duyarız, ayrıca onu gördüğüm zaman eski günleri anımsayıp duygulanabilirim, hatta karpuz üzerinde ayrıntılı bir kimyasal, iktisadi, tarımsal araştırmaya girebilirim. Ama hiçbir zaman onu bu çalışmalarda bir duyum-duygu-düşünce bütünü olarak belirleyemem.

Bu iki parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Üslup farklılığına karşın ortak bir düşünceyi savunmaktadırlar.
- B) İki farklı konuyla ilgili ortak bir düşüncenin varlığını ortaya koymaktadırlar.
- C) Aynı olguya yönelik ortak düşünceyi farklı yollardan geliştirmektedirler.
- D) Aynı olguyu farklı deneysel çalışmalarla kanıtlamaktadırlar.
- E) Farklı olguları neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlamaktadırlar.

2. • Aşırı sıcaklık sonucu gelişebilecek fizyolojik sorunlar yahut hava kirliliğine bağlı solunum ve kalp rahatsızlıkları vb. sağlık sorunlarının dışında sel, hava sıcaklığında aşırı artış, orman yangınları gibi olaylar sonucu yaralanma ve ölümler de iklim krizinin sağlığa doğrudan etkileridir.
- İklim değişikliğine bağlı gerçekleşen gıda ve su güvenizliği, iklime duyarlı bulaşıcı hastalıkların yayılması, son olarak iklim değişikliğiyle yaşanacak göçler sonrası sağlık hizmetine erişimin azalması krizin sağlık üzerindeki dolaylı etkileridir.

Bu iki parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Farklı olguların aynı yönde sonuçlar yarattığını göstermektedirler.
- B) İki farklı olgunun iklim krizi öncesindeki etkilerini ifade etmektedirler.
- C) Aynı olgunun insan sağlığına doğrudan ve dolaylı etkilerini aktarmaktadırlar.
- D) Karşıt nitelikteki durumları ortak bir olguya eşleştirmektedirler.
- E) Farklı olguları benzer üsluplarla açıklamaktadırlar.

3. Ortaokuldaydım o zamanlar. Babamı hep koşuştururken görür, bazen de kızardım ona. Onun benimle zaman geçirmek yerine, elindeki kitabı okumasını, bilgisayarda yazı yazmasını, kamerayla çektiği görüntüleri izlemesini iç geçirerek izlerdim. Bir gün babam bunu anlamış gibi beni de aldı yanına ve İstanbul'un daracık sokaklarındaki geniş dünyaları görmemi sağladı. Birkaç gün sonra da gözü gibi koruduğu kamerayı bana verdi ve şunları söyledi:

"Bak kızım. Zamanı yakalama sırası sende. Bu makine hiç kimseye sormadan akıp giden zamandan belli anlara hükmetmeni sağlayacaktır. Kamerayı kullanırken unutmaman gereken birkaç şey var:

- Akıp giden yaşamın en önemli ögesi doğadır, doğanın her davetine icabet etmen gerekir.
- Doğayla yaşam bulan ve ona şekil veren insanı da unutmama, nerede üzgün birini görsen onu kendi görme alanına dâhil et.
- Hislerine güven ancak bunun gerçekleşmesi için bekleme de bil, günün her saati her görüntü için ideal olmayabilir.
- Herkes kameranın düğmesine basarak kaydedebilir yaşamı ama sen öyle bir yerde ve öyle bir zamanda bas ki herkes o anı örnek alsın."

Bu parçada babanın kızına verdiği öğütler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Duyarlılık
- B) Sabırlı olmak
- C) Özgünlük
- D) Güvenilirlik
- E) İnsancılık

4. Çocuklarımız daha ilkokulda yabancı dil öğrenmeye başlıyor. Türkçenin kurallarını öğrenmeden dahası Türkçenin tadına varamadan bir başka dilin güçlükleriyle boğuşmaya başlıyorlar. Söyleyişleri düzgün olsun diye özellikle yabancı öğretmenlerden ders almalarını istiyoruz. Bu yönlendirmelerin etkisiyle okullarda sözcüğü sözcüğüne kötü çeviriler yapmaya alışıyorlar ve sonunda onlar da kötü çeviriler yapmaya başlıyorlar. Günlük konuşma dilinde araya sıkıştırdıkları yabancı sözcüklerin çokluğu oranında toplum tarafından seviceceklerini, el üstünde tutulacaklarını zann ediyorlar.

Bu parçada yazar, çocukların yabancı dil öğrenmesiyle ilgili olarak aşağıdakilerin hangisinden yakınmaktadır?

- A) Yabancı dilin öğretilmesindeki yanlışlıklardan
- B) İlkokula başlar başlamaz yabancı dile özentili duymaya başlamalarından
- C) Türkçenin güzelliklerine ermeden yabancı dile özenmelerinden
- D) Yaptıkları çevirilerin Türkçenin dil yapısına uygun olmasından
- E) Özentili kötü çeviriler yapıp konuşmalarında da yabancı sözcüklere yer vermelerinden

1. Sözcüklerin yanlış kullanımlarına her gün ve her yerde rastlamaktayız. "Hasta olacağımdan korkuyorum.", "Bir gün yalnız kalacağımdan korkuyorum." cümlelerini duymayanınız yoktur. Bunların doğrusu: "Hasta olmaktan korkuyorum.", "Bir gün yalnız kalmaktan korkuyorum." biçimindedir. Ama çeviriler yoluyla dilimize giren bu biçimlere öylesine alıştık ki belki şu anda bile "Bu cümlenin neresi yanlış?" diye düşünenler vardır.

Bu parçada yazar, aşağıdakilerin hangisinden yakınmaktadır?

- A) Dili doğru kullanmayanların yazı yazmasından
- B) Sözün yanlış kullanımının iletişim sorunları ortaya çıkarmasından
- C) Doğru ile yanlış kullanımların ayırt edilemeyecek ölçüde birbirine yakın olmasından
- D) Yanlış kullanımların çeviriler yoluyla doğru kullanıma gibi algılanmaya başlamasından
- E) Sözcüklerin yanlış kullanımlarına halkımızın zamanla alışıp benimsemesinden

2. Eskiden insanlar bir araya geldiklerinde birbirlerine hikâyeler anlatırdı. Gözlerin içine bakılarak anlatılan bu hikâyelerde bir sıcaklık hissedilirdi. Şimdi ise insanlar bir araya gelince birbirinin gözünün içine bakmak yerine televizyonun camdan ekranına bakıyor. Bu durum dostlukların sıcaklığını soğutuyor. Yaşamımızdan öyküyü ve onun yaydığı sıcaklığı çıkarıyor. Bu sıcaklığı yeniden duyumsamak isteyenlere - bir araya geldiklerinde - camdan bir ekrana bakacaklarına, gözlerinin içine bakarak öyküler anlatmalarını öneriyorum.

Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öyküye verilen değer, bugün düne göre azalmıştır.
- B) İnsan ilişkilerinin gelişmesinde öykü yazarlarının katkısı yadsınamaz.
- C) Televizyon günlük yaşamı olumsuz etkilemektedir.
- D) İnsanların sağlıklı iletişim kurmasında bir araya gelip gözlerinin içine bakmak önemlidir.
- E) Öykü yazarlarının çok sevilmesinin nedeni, insanlar arası ilişkileri sıcak bir anlatımla vermesidir.

3. Yabancı sözcüklere bulunan karşılıklar uygulamada kendine yer bulamaz ve sözlüklerde kalırsa ölü demektir. Sözcüklere yaşama olanağı sağlayan şey sözcüklerin konuşma diline geçmesi, yazı dilinde kullanılır sözcük durumuna gelmesidir. Bilimsel bir yapıtta ya da meslek kitabında yabancı kavramlara bulunan karşılıkların kullanılması kolay görünebilir. Ama asıl olan o terimlerin günlük yaşamda benimsenmesi ve yazınsal bir yapıtta öğretici değil, kalıcı şekilde durmasıdır. Dil bilimciler bunu başarabilirse sözcük hazinemiz zenginleşecek ve yeni sözcüklerle halkın buluşması sağlanmış olacaktır.

Yukarıdaki parçaya göre dil bilimcilerden beklenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yabancı sözcüklere doğru ve anlaşılır anlamlar vermeleri
- B) Dilimize yeni ve ahenkli sözcükleri kazandırmaları
- C) Bilimsel eserlerde kullanılan sözcükleri inceleyip gerekirse bunları düzeltmeleri
- D) Yabancı sözcüklere anlam verirken halkın benimseyeceği şekilde olmasına dikkat etmeleri
- E) Dil bilimcilerin sözcüklere anlam verirken edebî olmasına özen göstermeleri

4. Ben yazarlar üzerinde dünya görüşü gölgesinin bulunmasından yana değilim. Bir yazar elbette bir dünya görüşüne sahiptir ama bir dünya görüşünü dillendirmiş olması, onun sadece o dünya görüşünü benimseyen insanlar tarafından okunmasına neden olmamalıdır. Bu ön yargının hem yayınevi hem okur tarafından kırılması gerekir. Bir yazar iyidir ya da kötüdür. Onun dünya görüşüne katılırsınız ya da katılmırsınız ama bu onun yapıtlarını okumayı engellememeli. Dünya görüşünden dolayı bir yazarın okunmaması hem yazar hem de okurlar açısından büyük bir kayıptır.

Bu parçada anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yazar eserini oluştururken seslendiği okur kitesinin dünya görüşünü de göz önünde bulundurmalıdır.
- B) Yazarların, eserlerini yazarken tarafsız olmaları, dünya görüşlerini eserlerine yansıtılmaları gerekir.
- C) Bir yazarın, dünya görüşünden dolayı eserlerinin okunmaması, hem okuyucu hem de yazar için bir kayıptır.
- D) Her yazar belli bir dünya görüşüne yönelmek ve eserlerini bu doğrultuda yazmak özgürlüğüne sahiptir.
- E) Yayınevleri ve okurlar yazarların sahip olduğu dünya görüşüne önem vermelidir.

01AE0139

1. Cumhuriyet'ten çok önceleri başlayan hatta Tanzimat'a kadar dayanan dilde yenilik hareketi dil devrimi denecek seviyeye Cumhuriyet Dönemi'nde gelmiştir. Bu dönemde ilk yapılan şey yabancı sözcük ve kurallardan dilimizi hızlı bir şekilde kurtarmak, yeni türetilen, bize ait sözcüklerle dilimizin gelişip zenginleşmesini sağlamak olmuştur. Tamamen yeni olan bu sözcükler sayesinde yapılan yenilikler, son gelişmeler, bilimsel bulgu ve bilgiler çok kısa bir sürede insanımız tarafından öğrenilmiş ve kabul görmüştür. Böylece insanımızın aklını kullanma yeteneği geliştirilerek daha iyi düşünmesi sağlanmıştır.

Bu parçada dil devrimi ile ilgili olarak vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim ve sanattaki gelişmeleri hızlandırdığı
- B) Halkın bilinçlenmesini ve aydınlanmasını sağladığı
- C) Uzun süren çalışmalar sonucu yapıldığı
- D) Okur yazar sayısının artmasını sağladığı
- E) Yazarların gayretleri sonucu başarıya ulaştığı

2. Abdülhak Şinasi Hisar, eleştirmenin görevlerini sıralarken yeni basılan önemli kitapları haber veren, iyi tarih kitaplarıyla kötü tarih romanlarının ayırımını bilen, tanınmamış yazarları tanıtan, tanınmış bir yazar ölünce onun bütün eserlerinden bahseden, tiyatroyla ilgili olan, kısacası edebiyatımızın habercisi, aydınlatıcısı, yol göstericisi olan bir kişiye işaret ediyor ki her şeyi bilen, dediği dedik, "otoriter", edebiyatımızı parmağının ucunda fırıl fırıl döndürecek eleştirmenleri tarif ediyor ama ne yazık ki öylesi bizde yok.

Bu parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türk edebiyatı yazarın işaret ettiği nitelikte eleştirmenlerden yoksundur.
- B) Eleştirmenlerin yazın alanındaki türlere egemen olması gerekmektedir.
- C) Nitelikli bir eserle niteliksiz bir eserin ayırımına varmamızı eleştirmenler sağlamaktadır.
- D) Edebiyatımızın yol göstericisi olan eleştirmenler, son zamanlarda görevlerini yapmamaktadır.
- E) Tanınmayan yazarları tanıtan, tanınmış yazarları tüm yönleriyle tanıtan kişilere eleştirmen denmektedir.

3. Çocuklarımız televizyonu çok seviyor. Ama televizyon programları sanat değeri taşıyor. Programları sunan ve programlara katılanlar sanat adına bir şey bilmiyor. Çocuklarımız da onlara özendiklerinden sanattan yoksun yetişiyor. Filmlerde vurup kıran; podyumlarda ve sahnelerde argo sözlerle konuşarak şov yapayım diye gülünç duruma düşenlerin yerine ekranda ünlü bir edebiyatçı, sanatçı ve bilim insanı gösterilip tanıtılsa çocuklarımız onları örnek alsal bundan hem çocuklarımız hem eğitim yaşamımız; üstelik edebiyat ve sanat yaşamımız adına türlü güzellikler ortaya çıkar, diye düşünüyorum.

Bu sözleri söyleyen kişinin anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Televizyondaki çocuk programlarının nitelik yönünden sorunlu olduğu
- B) Televizyona çıkabilecek nitelikte sanatçı ve bilim insanı yetiştirmemiz gerektiği
- C) Televizyon programlarının nitelikli hâle getirilmesinin farklı alanlara katkısı olacağı
- D) Televizyonda çocuklara uygun müzik programlarının çok az düzenlendiği
- E) Televizyonun çocuklar üzerinde son derece etkili hâle geldiği

4. Birtakım kişiler için bir eğlencedir okumak, eğlencelerin en güzeli ve faydalısı. Doldururlar evlerine kitapları; bir yerde bir kitap gördüler mi, nedir diye bakmadan geçemezler, benim sokakta her gördüğüm kediyi okşamak istemem gibi. Onlarda bir kitap tiryakiliği vardır, öğrenmek için okumazlar, okumayı içleri çeker de onun için okurlar.

Bu parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Herkes farklı amaçlarla okur kitabı.
- B) Kitap okumak en zevkli işlerden biridir.
- C) Kitap bir şeyler öğrenmek amacıyla okunduğunda insana fayda sağlar.
- D) Kitap okuma bazı insanlarda tutku hâline gelmiştir, kitabı zevk aldıkları için okurlar.
- E) İnsanın bilgisi, sahip olduğu kitapların sayısı ile doğru orantılıdır.

19. Mikro Konu:

KÖK BAKIMINDAN SÖZCÜKLER - ÇEKİM EKLERİ - YAPIM EKLERİ

Türkçe, sondan eklemeli bir dildir. Duygularımızı, düşüncelerimizi anlatırken sözcüklerin cümle içindeki işlevini ve kazandıkları yeni anlamları sözcüğün kök veya gövdesine gelen eklerle sağladığımız için bunları bilmek önemlidir.

Örneğin;

"Öğren **-ici -liğ -im -in** en güzel yıl **-ları** lise dön **-em -i -n -e** ait yıl **-lar -dı.**" cümlesinde koyu yazılı ses veya sesler sözcüklerin cümle içindeki işlevini ve anlam türetmesini sağlayarak duygu ve düşüncelerin aktarılmasını sağlamıştır.

Bu konuyu iyi kavrayabilmek için **kök, gövde, ek** kavramlarının bilinmesi gerekir. Şimdi bu kavramları görelim.

Kök

Bir sözcüğün anlamlı, parçalanamayan en küçük biriminin adıdır. Kök hâlindeki sözcük çekim eklerini alabilir ama yapım eklerini aldığı zaman kök hâlimden gövde hâline dönüşür. Kökler ikiye ayrılır.

İsim Kökü

Sözcüğün tür olarak isim olduğu, parçalanamayan ve anlamlı en küçük birimidir.

Örneğin; "Ağaçların yaprakları güz mevsiminde düşer." cümlesinde sözcüklerin tamamı kök hâlinindedir. Bu cümlede "düşer" sözcüğü dışındaki "Ağaç, yaprak, güz, mevsim" sözcükleri, isim kökü hâlinindedir çünkü bu sözcükler çekim eki almıştır ama yapım eki almadığı için kök hâlinindedir.

NOT

Yansıma sözcükler kökleri yönüyle isim kökü olarak kabul edilir.

Örneğin; "Suların şırıltısı insana ferahlık veriyor, kuzular otlakta meleşiyor." cümlelerinde "şırıltı ve meleşiyor" sözcükleri kök yönüyle isimdir.

NOT

Türkçede kök hâlindeki sözcüklerde ses değişimine rastlanmaz. Sadece "ben, sen" zamirleri ismin -e hâlini aldıklarında "bana, sana" hâline dönüşür. Bu ses olayına "kök değişmesi" denir.

ÖSYM (TYT - 2018)

Gelecekteki bilişsel sistemlerin çevreyle etkileşim hâlinde olması
 I
 bekleniyor. Canlı organizmaların sinir sistemlerinden esinlenerek ge-
 II
 liştirilen bu mekanizmaların en önemli özelliği, klasik işlemcilerin ak-
 III
 sine hafıza ve işlemci birimlerinin bir arada olmasıdır. İnsan beynine
 benzer biçimde çalışan elektronik cihazlar henüz tasarlanmamış olsa da
 IV
 yakın zamanda bu konuda önemli gelişmeler yaşanması bekleniyor.
 V

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangileri isim kökünden türemiştir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
 D) III ve V E) IV ve V

Çözüm:

I → et - ki - le - ş - im sözcüğünün kökü fiildir.

II → es - in - len - erek sözcüğünün kökü fiildir.

III → iş - le - m - ci - ler - in sözcüğünün kökü isimdir.

IV → biç - im - de sözcüğünün kökü fiildir.

V → yaş - a - n - ma - sı sözcüğünün kökü isimdir.

Cevap D

ÖSYM (LYS - 2013)

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-ıntı, -untu / -üntü" ekinin kullanıldığı sözcük, kökü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Bu bölgede yapılan kazılarda arkeologlar, eski uygarlıklara ait yeni buluntulara rastladılar.
 B) Kişi yersiz kuruntularından kurtulmak için dostlarına, arkadaşlarına daha fazla güvenmeli ve inanmalıdır.
 C) İçi süprüntü dolu küreği merdivenlerin dibindeki çöp kutusuna boşaltmak için dışarı çıktı.
 D) Kelimeyle kavram, dille düşünce arasındaki bağıntı üstüne yapılan tartışmalar eski çağlara kadar gider.
 E) Bozuntuya vermeden yanına gittim ve olanları bütün çıplaklığıyla kendisine anlattım.

Çözüm:

A'daki "bul-untu", B'deki "kur-untu", C'deki "süpür-üntü", E'deki "boz-untu" sözcüklerinin kökü fiildir. D'deki "bağ-ıntı" sözcüğünün kökü isimdir.

Cevap D

Fiil Kökü

Sözcüğün tür olarak fiil kökü olduğu, parçalanamayan ve anlamlı olan en küçük birimidir.

Örneğin; "Yazarlar, okuyucuların bilinçli olmasını ister." cümlesinde "Yaz-, oku-, bil-, ol-, iste-" sözcükleri kök yönüyle fiildir.

NOT

Hem isim kökü hem de fiil kökü olarak kullanılan bazı sözcükler vardır. Bu tür sözcüklere ORTAK KÖK şeklinde olan sözcükler denir. Bu sözcüklerin köklerinin isim mi fiil mi olduğunu cümle içinde kullanıldığı yere göre taşıdığı anlamdan çıkarırız.

Örneğin;

"Ağacın dalları kurudu." cümlesinde "kuru" sözcüğü fiildir.

"Sonbaharda kuru yapraklar yere düşer." cümlesinde "kuru" sözcüğü isim soylu sözcüklerden olan sıfattır.

ÖSYM (ÖSS - 1990)

Ağaçların çiçeklenip ekinlerin büyümeye başladığı günlerde köyüne
I II III
gider, çocukluk günlerini sanki yeniden yaşardı.
IV V

Bu cümledeki altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, sözcük türü bakımından ötekilerden farklıdır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Çözüm:

Numaralanmış yerlerde "çiçeklenip" (çiçek), "başladığı" (baş), "çocukluk" (çocuk), "günlerini" (gün) sözcüklerinin kökleri isimdir, "ekinlerin" sözcüğünün kökü ise "ek-mek" eylemidir.

Cevap B

Gövde

Bir sözcüğün yapım eki almış hâlidir.

Örneğin;

"Öğrenciler, sınavdaki soruların zorluğu karşısında şikâyetçi oldular." cümlesinde "karşısında ve oldular" sözcüğü dışındaki sözcükler yapım eki aldığı için gövde hâlidir. Demek ki yapım ekinin olduğu yerde sözcüğün yapısı türemiş olacağından "gövde" hâlinde sözcükten söz edebiliriz.

Aşağıdaki sözcüklerin tümünün gövde hâlinde olduğunu göz önünde tutarak inceleyiniz:

"Gençliğimin verimli dönemlerini bilinçsizce geçirdiğimden yaşlılıktaki durumuma üzülmüyorum."

cümlesinde "genç, ver-, dön-, bil-, geç-, yaş, dur-, üz-" sözcükleri yapım eki alarak kök hâlinde uzaklaşıp gövde hâline ulaşmıştır.

ÖSYM (ÖSS - 1999)

Çayönü kazısında ortaya çıkarılan buluntular insanlığın, avcılık ve
I II III
topluyıcılıktan yerleşik yaşama geçiş aşamasını göstermektedir.
IV V

Bu cümledeki altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, sözcük türü yönünden öbürlerinden farklıdır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Çözüm:

I.de "kazısında" sözcüğünün kökü "kaz-" fiili, II.de "buluntular" sözcüğünün kökü "bul-" fiili, IV.te "geçiş" sözcüğünün kökü "geç-" fiili, V.te "aşamasını" sözcüğünün kökü "aş-" fiilidir. III.te ise "avcılık" sözcüğünün kökü "av" ismidir.

Cevap C

ÖSYM (ÖYS - 1987)

Aşağıdaki dizelerin hangisinde yansımadan türemiş bir yüklem vardır?

- A) Döne döne ardın sıra melerim
B) Kuşlarınız birbiriyle ötüşür
C) Keklik gibi taştan taşa sekersin
D) İnip aşkın deryasını boyladı
E) Ayrılık elinden bağrım eziktir

Çözüm:

Yansıma sözcük, doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşturulur. Soruda yansımadan türemiş yüklem istenmektedir. Yani yansıma sözcüğe yapım eki getirilmeli ki bu sözcük elde edilebilsin. A seçeneğinde "me - le - r - im" sözcüğü buna örnektir. Çünkü "melemek" sözcüğü koyun veya keçinin bağırması sonucu ortaya çıkan ses taklidir. B'deki "ötüşmek" sözcüğü ses taklidi olmadığı için yansıma sözcük değildir.

Cevap A

Ek

Sözcüğün anlamını ve yapısını değiştiren ya da sözcüğün anlamını ve yapısını değiştirmeyip ona işlerlik kazandıran ses veya sesler topluluğudur. Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için ek konusu önemlidir ve eklerin yerli yerinde ve doğru kullanılması aynı zamanda yeni sözcük türetme işlevi bu konuyu daha da önemli kılmaktadır. Türkçede ekler çekim ekleri ve yapım ekleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlar ve alt birimleri aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

İsmi -de hâli (bulunma hâli): (-de, -da, -te, -ta)

Kitaplarını çantasında taşıyor.	(yer)
Misafirleri ayakta karşıladı.	(durum)
Seninle eylülde görüşelim.	(zaman)
Sınıfın en gözde öğrencisine ödül verildi.	(yapım eki)

İsmi -den hâli (çıkma, ayrılma): (-den, -dan, -ten, -tan)

Ülkemize en çok turist Avrupa'dan geliyor.	(yer)
Piknik çantasını akşamdan hazırladık.	(zaman)
Dudaklarım sıcaktan kurumuştu.	(sebep)
Bu soruyu senden daha hızlı çözen biri çıktı.	(kıyas)
Bahçenin duvarı taştan örülmüş.	(ham madde)
Sıradan bir gündü benim için.	(yapım eki)

NOT

İsmi -de hâli ile -den hâli çekim eki görevinden uzaklaşıp yapım eki görevini üstlenebilir.

Örnek:

Edilgen çatılı fiillerde sözde özne bulunmaktadır.

"Yolda gördüğünüz ilk kişiye içten bir gülümseme ile selam verin." cümlelerinde altı çizili ekler yapım ekidir.

İyelik (Tamlanan) Eki: (-m, -n, -i, -miz, -niz, -leri)

elbise -m	(1. tekil)	kalem-i-m
elbise -n	(2. tekil)	kalem-i-n
elbise -s-i	(3. tekil)	kalem-i
elbise -miz	(1. çoğul)	kalem-i-miz
elbise -niz	(2. çoğul)	kalem-i-niz
elbise -leri	(3. çoğul)	kalem-leri

NOT

İyelik eki olan -i (-sı, -si, -su, -sü) ile ismi -i hâli birbirine karıştırılmamalıdır. İyelik ekinin önüne "onun" zamiri getirilirken, ismi -i hâlinin önüne "onun" zamiri getirilemez.

(Onun) Kitabı masaya koydu. (-i hâli)

(Onun) Kitabı masada unutulmuş. (iyelik eki)

Tamlayan (İlgi) Eki: (-ın, -in, -un, -ün)

Öğretmen, dersin sonunda kâğıtları topladı.

Sonunu düşünen yiğidin geleceği olmaz.

Bu sonuç senin için iyi oldu.

Bizim yörede çökelek katık olarak adlandırılır.

Yollarını gözlemektedirim şanlı akıncının.

NOT

"-im" eki I. tekil ve I. çoğul kişi zamirlerinde tamlayan eki görevini üstlenir.

Benim kitabım okulda kaldı.

Eskiden bizim köyümüzde elektrik yokmuş. Cümlelerinde altı çizili ekler tamlayan eki görevindedir.

ÖSYM (ÖSS - 2000)

I. Teyzelerin dün sinemaya gittiler.

II. Çiçeklerine yazın bolca su vermelisin.

III. Kalemlerini başka kutuya yerleştirdi.

IV. Ceketlerimizi dolaba astım.

V. Evleri bize çok yakındı.

Yukarıdaki cümlelerin hangilerindeki altı çizili sözcüklerin aldığı ekler, onlara hem ikinci, hem de üçüncü tekil kişiye ait olma anlamı katmıştır?

A) I. ve II.

B) I. ve V.

C) II. ve III.

D) III. ve IV.

E) IV. ve V.

Çözüm:

I numaralı "teyzelerin (senin)" sadece ikinci tekil kişiye, IV numaralı "ceketlerimizi (bizim)" birinci çoğul kişiye, V numaralı "evleri (onların)" sözcüğündeki iyelik eki ise üçüncü çoğul kişiye ait olma anlamı katmıştır. II ve III numaralı "çiçeklerine (senin, onların), kalemlerini (senin, onların)" sözcükleri ise hem ikinci hem de üçüncü tekil kişiye ait olma anlamı katan iyelik ekleri almıştır.

Cevap C

Çoğul Eki: (-ler, -lar)

Öğrenciler, kitaplarını getirmemiş.

Çocuk ateşler içinde yatıyordu.

(abartma)

Bu millet daha çok Fatihler, Sinanlar yetiştirir.

(benzerleri)

Dün akşam, Gökhanlara misafirliğe gittik.

(-gil, -gil aile anlamında, yapım eki görevinde)

On üç on dört yaşlarında bir delikanlıydı.

(civarında)

Eşitlik Eki: (-ce, -ca)

Herkesle insanca geçinirdi.

(gibi)

Millet olarak yüzyıllarca savaştığımız.

(boyu)

Babam, boyca benden daha kısaydı.

(bakımından)

Okul topluca geziye çıktı.

(birliktelik)

Bu yasa meclisçe yeniden görüşülecek.

(tarafından)

Bu kazağın fiyatı sence nasıl?

(sana göre)

Evimiz yüksekçe bir tepeye kurulmuştu.

(küçültme)

Bu ödevi dikkatlice hazırlamalayım.

(şekilde)

1. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük ortak kök olarak kullanılabilir özelliktedir?

- A) Bosna'da yürekler ince ince ağlarmış.
 B) Ağır ağır doğruluyor yerinden.
 C) Odunu yardım sobaya atmak için.
 D) İsteddiğimiz malzemeler, bir kenara ayrıldı.
 E) Yola koyulduğumuz esnada benimle kucaklaştı.

2. Tolstoy'un *Aile Mutluluğu* adlı hikâye kitabı İş Bankası Kültür

I
 Yayınları tarafından M. Özgül'ün çevirisiyle piyasaya sunuldu.
 II III IV
 Kitap sekiz hikâyeden oluşuyor.
 V

Bu cümlede altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, sözcük türü yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Kitaptaki konuları

- I- kökü fiildir.
Öğretmiş olsanız
 II- kökü fiildir.
Yerinize başkası gelince
 III- kökü fiildir.
 Görmedik, der bütün sınıf
 IV- kökü fiildir.
Okutmadı, öğretmedi.
 V- kökü fiildir.

Yukarıdaki dizelerde numaralanmış bölümlerle ilgili verilen bilgilerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
 D) III ve IV E) IV ve V

4. Ben uzaklarda olmalıyım, çok uzaklarda acılar unutulduktan

I II III IV
 sonra dönmeliyim.
 V

Yukarıdaki cümlede numaralanmış sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. sözcükte, birden çok çekim eki vardır.
 B) II. sözcük, fiil çekim ekleri almıştır.
 C) III. sözcük, kökü bakımından hem isim hem fiil olabilecek niteliktedir.
 D) IV. sözcük, kökü bakımından fiildir.
 E) V. sözcük, kökü bakımından isimdir ve iyelik eki almıştır.

5. Sağ çıkıp günlük savaştan evin yolunu tutmuşum yemek yedik,

I II
çocuklarım uyudu iniyor üstüme yavaştan Allah'ın bembeyaz
 III IV
 bulutu kederlerime unutmuşum.
 V VI

Yukarıdaki dizelerde numaralanmış sözcüklerle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. sözcüğün kökü isimdir ve yapım eki almıştır.
 B) II ve IV. sözcük hem iyelik hem de durum eki almıştır.
 C) III. sözcük, çoğul eki ve iyelik eki almıştır.
 D) V. sözcüğün kökü fiildir ve çoğul eki almıştır.
 E) VI. sözcüğün kökü fiildir ve birden çok çekim eki almıştır.

6.

	Örnek	Kullanım
I.	Elim <u>kanıyor</u> .	İsim kökü
II.	Çocuk <u>gülüyor</u> .	Fiil kökü
III.	Odayı <u>boyadık</u> .	Ortak kök
IV.	Babasına <u>benziyor</u> .	İsim kökü
V.	Yolunu <u>gözledi</u> .	Fiil kökü

Yukarıda numaralanmış bölümlerden hangisinde verilen örneklerdeki altı çizili fiillerin karşısındaki kullanım özelliği yanlıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7.

- I. Çocukları ile gençliğinde
 (İsim soylu sözcük hem yapım hem çekim eki almıştır.)
 II. Hülyalı olur sevdalı olur
 (İsimden sonra yapım eki gelmiştir.)
 III. Ekmek elden, su gölden
 (Fiil soylu sözcük, yapım eki almıştır.)
 IV. Evin parası cebinde
 (Fiil soylu sözcük birden çok ek almıştır.)
 V. Karun misali olur
 (Fiil soylu sözcük, çekim eki almıştır.)

Yukarıdaki numaralanmış dizelerdeki altı çizili sözcüklerden hangisiyle ilgili yay ayraç () içinde verilen bilgi uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1. Bir kulun çok sevdim

I

O beni hiç sevmiyor

II

Kalbimi ona verdim

III

Artık geri vermiyor.

IV

Bu dizelerde numaralanmış sözcüklerin hangilerinde birden fazla isim çekim eki kullanılmıştır?

- A) I ve III B) II ve III C) I ve IV
D) I ve II E) II ve IV

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir sözcük hem iyelik hem hâl eki almıştır?

- A) Cevap kâğıdını verenler dışarı çıkabilir.
B) Soruların cevaplama süresi bir saattir.
C) Süre dolunca kalemleri bırakınız.
D) Sınav karneleriniz yarın dağıtılacaktır.
E) Sınavda ilk ona girenlere ödülleri törenle verilecektir.

3. Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı

I

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatını

II

Sen şehit oğlusun incitme yazıktır atını

III

IV

Verme dünyaları alsan da bu cennet vatını.

V

Yukarıdaki dizelerde altı çizili sözcüklerin hangisi iyelik eki almamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir sözcük ilgi ekinden sonra yönelme eki almıştır?

- A) Öğretmenimiz, çantasındaki kitabı bana verdi.
B) Kitaptaki öykülerde yalın bir anlatım var.
C) Yazarın karakter ağırlıklı olay örgüsünü beğendim.
D) Bu kitap babaminkine çok benziyor.
E) Bendeki bilgiler sizdekilerden çok farklı.

5. I. Hava sıcaklığı Marmara'da düşecekmiş.

II. Sıcakların artmasıyla parklar doldu.

III. Çocuklar parklarda doyasıya eğlendi.

IV. Çocukların eğlencesine kuşlar eşlik ediyor.

V. Leylekler cami minarelerine yuva yapıyor.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde isim hâl (durum) eki kullanılmamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. (I) Bazı kişiler vardır, sofraya oturdular mı önlerine ne konursa silip süpürürler. (II) Bu tip kişilerin yeme istekleri güçlüdür. (III) Nasıl nitelendirirsiniz bu kişileri. (IV) Bunlara ister obur deyin ister iştahlı deyin. (V) Ama bu kişiler hem kendilerine hem midelerine zarar vermektedir.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük en fazla isim çekim eki almıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

24. Mikro Konu:

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Cümle (tümce), bir düşünceyi bir duyguyu bir yargıyı taşıyan söz ya da söz öbeğidir.

Örneğin; "geliyorum" cümlesi eylem soylu bir yargıdır.

"Akıllı bir öğrenciydi." cümlesi sıfat tamlaması şeklinde bir yargıdır.

"Akıllı bir öğrenci sınıfımıza geldi." cümlesinde birden çok sözcük olmasına karşın yargı "**geldi**" sözcüğüdür.

Yargıçlar hukuki bir argümanla yargılar. Cümlesindeki yargı ise yüklemle sağlanır.

ÖSYM (ÖSS - 1994)

- I. Masallardan çekerdik dizeleri, tülbent gibi
- II. Biz kaldık, koyup gitti bahar
- III. Yıldızlarda çobandık, değirmenlerde su
- IV. Akıyor zaman, ağır, kendi gönlünce

Yukarıdaki dizelerin hangilerinde birden çok yargı vardır?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve III.
D) II. ve IV. E) III. ve IV.

Çözüm:

Sözcüklerin yargı belirtmesi için çekimlenmesi gerekir. Fiiller kip eki alarak isimler ise ek eylemle çekimlenerek yargı belirtir. Bu bağlamda II numaralı cümlede "kaldık, gitti", III numaralı cümlede "çobandık, su(idik)" sözleri yargı belirtir.

Cevap C

Cümleler; yüklemine göre, yerine, anlamlarına, oluşturulma biçimlerine göre değişik gruplara ayrılır. Bunlar:

- A. Yüklemine Göre Cümleler
- B. Öge Dizilişine Göre Cümleler
- C. Anlamına Göre Cümleler
- D. Yapısına Göre Cümleler

Şimdi bunları ayrıntılı biçimde görelim.

Yüklemine Göre (Yüklem Türevine Göre) Cümleler

Cümleler yüklemine göre ikiye ayrılır.

Fiil (Eylem) Cümlesi

Yüklemi çekimli bir eylemle oluşturulmuş cümledir.

- Arabamız yokuşun başında **bozuldu**.
- Eve geldiğinde ben **uyuyordum**.
- Sonbaharda ağaçlar yapraklarını **döker**.
- Bardaktaki soğuk suyu bir nefeste **içti**.
- Başarısızlığının nedenlerini **ortaya koydu**.
- Dün geceki kaza çevre yolunda **meydana gelmiş**.
- Son günlerdeki çalışmasıyla öğretmenin gözüne girmeyi **başardı**.

Bu cümlelerdeki koyu yazılı kısımlar çekimli bir fiille kurulduğu için fiil cümlesidir.

İsim (Ad) Cümlesi

Yüklemi ek eylem almış isim soylu sözcüklerle kurulmuş olan cümledir.

- İlk arabamız oldukça **bakımlıydı**.
- Gömleği **yırtıktı** ve parası da **yoktu**.
- Oturduğumuz ev **üç katlıydı**.
- En sevdiğim şey **yüzmekti**.
- Çocuğun gözleri **masmaviydi**.
- Sınıfımıza yeni gelen öğrenci **Bursalıymış**.
- Önem verdiği şey düzenli **yaşamakmış**.

cümlelerindeki koyu yazılı kısımlar ek eylem almış isim soylu sözcükler olduğu için isim cümlesidir.

UYARI

Eylemsiler, yüklem olduğunda cümle "isim cümlesi" kabul edilir.

Örnek:

Birinci vazifen Türk istiklalini **korumaktır**.

Onu başarıya götüren şey, düzenli **çalışmasıydı**.

ÖSYM (YGS - 2016)

(I) Çiğdemlerden sonra gök rengindeki elbisesiyle yeni açmış sümbül görünür. (II) Gözleri yaşlı, saçları dağınık ve hâli perişandır. (III) Güzel kokusundan sarhoşa dönen şair, ona bu gönül okşayıcı kokuyu nereden, hangi aktardan aldığını sorar. (IV) Sümbülün verdiği cevap çiğdemlerin cevabına karşılık gelmektedir. (V) Önceleri ezel bağında henüz açılmadık bir gonca olan ve güzel kokusunu sevgilinin rüzgârından alan sümbül, bu bahar ülkesinden hicran sahiline atılmıştır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi, yüklem türü bakımından ötekilerden farklıdır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Çözüm:

Yüklemin isim mi fiil mi olduğu soruluyor. Numaralanmış cümlelerden II numaralı yerde yüklem isim soylu sözcüklerle kurulmuştur. Diğer cümlelerde ise yüklem, fiille kurulmuştur.

Cevap B**ÖSYM (ÖSS - 1991)**

Aşağıdaki dizelerden hangisinin yüklemi ad soylu bir sözcüktür?

- A) Ben köy öğretmeniyim, bir bahçıvanım.
- B) Bütün köy çocuklarını getirin buraya.
- C) Yalnızlıktan açarlar kimse bilmez onları.
- D) Kaya diplerinde açmış çiğdemlere benzer.
- E) Toprağı nasıl örterseniz öylece örtün beni.

Çözüm:

A'da yüklem "bahçıvanım" sözcüğüdür ve kökü "bahçıvan" adıdır. B'de "getirin" (getir-mek), C'de "açarlar" (aç-mak), D'de "benzer" (benze-mek), E'de ise "örtün"(ört-mek) yüklem eylem soyludur.

Cevap A**Öge Dizilişine Göre (Söz Dizimine Göre) Cümleler**

Yüklemin sonda olup olmamasına göre gruplandırılan bu cümlelerin nasıl olduğuna bir bakalım.

Kurallı (Düz) Cümle

Yüklemi cümlenin sonunda bulunan cümledir.

- Okuldan mezun olduğunda yaşı **on yediydi**.
- Sınıfın en başarılı **öğrencisiydi**.
- Okula servisle **gidiyordu**.
- Bahçeye diktiği ağaçlar çiçek **açtı**.

ÖSYM (ÖYS - 1991)

Aşağıdaki dizelerden hangisi, ögelerin dizilişi yönünden kurallı bir cümledir?

- A) Bahar erdi, güller açtı burada.
- B) Bahar çiçek çiçek gelince güzel!
- C) Gözlerim yollarda geçti kaç bahar!
- D) Ömrümüzün son demi, sonbaharıdır artık!
- E) Bir ilkbahar sabahı güneşle uyandın mı hiç?

Çözüm:

Kurallı cümle yüklemi sonda olan cümledir. A, C, D ve E seçeneklerinde "erdi, geçti, sonbaharıdır, uyandın mı" yüklem eylem soylu sözcüklerdir ve cümlenin sonunda olduğundan kurallıdır.

Cevap B**Devrik (Kuralsız) Cümle**

Yüklemi cümlenin sonunda bulunmayan cümledir.

- **Sönmez** bu şafaklarda yüzen al sancak.
- Yine **yeşillendi** fındık dalları.
- Bir gün **bakacaksın** semaya ağlayarak.
- Çocuğum **altı yaşındaydı** ilk tayinim çıktığında.

Bu cümlelerdeki koyu yazılı kısımlar cümlenin sonunda bulunmayan yüklem görevinde olduğu için devrik cümle oluşturmaktadır.

ÖSYM (ÖYS - 1990)

Aşağıdaki cümlelerin hangisi, yapısına göre basit, söz dizimine göre devrik bir fiil cümlesidir?

- A) Bu opera, eski bir müzik öğretmenin hayat hikâyesine ilişkinmiş.
- B) Aynı romanın birçok çevirilerinin yapıldığını biliyoruz.
- C) Bütün bu iddialar, bir tek şeyi ortaya koyuyor bence.
- D) Son okuduğum romanda olay örgüsü karmaşık.
- E) O anda vereceği yanıtı düşünüyordu galiba.

Çözüm:

A ve D'nin yüklem eylem soylu sözcükleridir. B ve E'nin yüklem eylemdir ama cümlelerin yapısı birleşiktir. C'deki yüklem "ortaya koyuyor" birleşik bir fiildir ve cümlenin sonunda olmadığı için devrik cümle oluşturmuştur. Ayrıca cümlede fiilimsi kullanılmadığı için bu cümle basittir.

Cevap C**Eksilteli Cümle (Bitmemiş, Kesik Cümle)**

Yüklemi yazılmamış, söylenmemiş cümledir. Okuyanın yorumuyla cümledeki yüklem tamamlanır.

- Sahil kenarında küçük bir kulübe, bahçesinde çeşitli meyveler...
- Denizin dinginliği, sandalların sallanışı...
- Bu sözlere rağmen onda bir durgunluk bir sessizlik...
- Arabanın ön kısmında sen, arka koltukta ben...

cümlelerinde üç nokta (...) ile belirtilen yerler cümlenin bitmediğini gösterdiği için eksilteli cümle oluşturmaktadır.

ÖSYM (ÖYS - 1994)

Aşağıdakilerin hangisinde verilen dizeler eksilteli cümle durumundadır?

- A) Benim bildiğim Atatürk
Bir sevgidir sonsuz
- B) Benim bildiğim Atatürk
Alçıya mermere sığmaz
- C) Benim bildiğim Atatürk
Bir atılımdır durmayan
- D) Benim bildiğim Atatürk
Bir anlamdır kocaman
- E) Benim bildiğim Atatürk
Camdan çerçeveden uzak

Çözüm:

Eksilteli cümle, yüklemi kullanılmayan cümledir. A, B, C ve D'de "sev-gidir, sığmaz, bir atılımdır, bir anlamdır" sözleri yüklemidir. E'de ise "uzak" sözcüğünden sonra "düşünmeli, olmalı" biçiminde yüklem-lerle tamamlanması gerektiği hâlde yüklemelerin söylenmemesi eksil-teli cümle oluşturmuştur.

Cevap E

Anlamına Göre Cümleler

Bir cümlenin taşıdığı anlamı belirlerken yüklem görevindeki sözcüğe odaklanmalıyız. Bu temel bilgiden sonra anlamına göre cümleleri iş-leyelim:

Olumlu Cümle

Bir cümlenin taşıdığı yargının yapıldığını, gerçekleştiğini bildiren cümledir.

Örneğin;

"Sınava yetişmek için erken kalktım." cümlesi bir işin yapıldığını bil-dirdiği için olumlu bir cümledir. Bir cümle "kaza yaptı, yaralandı, öldü" şeklinde olup zihnimizde olumsuz anlam taşısa bile bu cümleler an-lamına göre olumlu cümledir.

- Sınav yarın öğleden sonra **yapılacaktı**.
- Dünkü kazada üç kişi **yaralanmış**.
- Ahmet bugün de sınıfa geç **geldi**.
- Bazı çocuklar **madde bağımlısıydı**.
- Otobüsün ön kısmı çok **kalabalıktı**.
- Öğrencilerimiz zararlı maddelere **alıştırılıyor**.
- Yaz akşamları köy kahvesinde **buluşurduk**.

Bu cümlelerdeki koyu yazılı kısımlar cümlelerin olumlu olduğunu be-lirtmiş oldu.

ÖSYM (ÖYS - 1983)

Aşağıdaki cümlelerin hangisi anlamca olumludur?

- A) Bunu birtakım kurallarla önlemek olur iş değil.
- B) Adamcağız, sandıkları kadar paralı değil.
- C) Köyden kente göçmeyi o da istemiyor değil.
- D) Son romanının dili öyle yalın değil.
- E) Gölün kıyısı, filmdeki gibi güzel değil.

Çözüm:

A, B, D, E'de ad cümlelerindeki "değil" edatı yüklemeleri olumsuz yap-mıştır. C'de "istemiyor" eylemine gelen "değil" edatı iki olumsuz yar-gıdan bir olumlu yargı çıkarmaya yaradığından cümle olumlu hâle gelmiştir.

Cevap C

UYARI

Bazı cümleler biçim yönüyle olumsuz olduğu hâlde anlamca olumlu olabilir.

- Sizin bana iyilik yapmak istediğinizi **bilmez miyim? (bilirim)**
- Kardeşim bizimle gelmek **istemiyor değil ki. (gelmek istiyor)**
- Aslında sen bu konuda **bilinçsiz değilsin. (bilinçlisin)**
- Bu dükkânda yok yok. **(her şey var)**

Olumsuz Cümle

Bir işin yapılmadığını, gerçekleşmediğini, olmadığını bildiren cümledir.

Fiil cümleleri "**-me / -ma / -mez / -maz**" ekleriyle olumsuz cümle yapılır.

- Yarınki derse geç **gelme**.
- Dertlerime çözüm **bulamazsın**.

İsim cümleleri "**değil / yok**" sözcükleriyle ve "**-sız**" ekiyle olum-suz cümle yapılır.

- Bu ev eski evimizden daha geniş **değil**.
- Mahallemizde yasalara aykırı bir işletme **yok**.
- Çocuk, bazı derslerden epey **başarısız**.

UYARI

Bazı cümleler yapı yönüyle olumlu olduğu hâlde anlamca olumsuz olabilir.

- Benim seni aramaya yüzüm mü var? (yüzüm yok)
- Ben bu sözlere hiç inanır mıyım? (inanmam)
- Ne İsa'ya yarandı ne Musa'ya. (yaranamadı)
- Sanki bütün tatlıları ben yedim! (ben yemedim)

ÖSYM (ÖSS - 1998)

Aşağıdakilerin hangisinde, yüklem olumsuz olduğu hâlde cümlenin anlamı olumludur?

- A) Sizin nasıl çalıştığınızı hiç bilmez miyim?
- B) Bu toplantıya siz de katılmaz mısınız?
- C) Nereye gideceğini size hiç mi söylemez?
- D) Geç kalacağınızı haber veremez misiniz?
- E) Hava güzel olsa da mı gelmezsiniz?

Çözüm:

Seçeneklerdeki yüklemelerin tamamı olumsuzdur. Ancak yüklemi olumsuz olduğu hâlde anlamca olumlu cümle A seçeneğindedir. Bu cümlenin yüklemi "bilmez miyim" olumsuzdur. Ancak cümlede "hiç" sözcüğüyle birlikte kullanıldığında "bilirim" anlamı ortaya çıktığından cümle anlamına göre olumlu bir cümle hâline dönüşmüştür.

Cevap A**Soru Cümlesi**

Soru eki (mı, mi, mu, mü) ya da soru bildiren sözcüklerle kurulan cümledir.

Bu soruyu sen **mi** çözdün?

Halı saha maçını **ne zaman** yapacağız?

Derslerine günde **kaç** saat çalışıyorsun?

NOT

Soru eki bazen soru cümlesi anlamı oluşturmaz: Sınavda kolay mı kolay sorular vardı. (Pekiştirme)

Yağmur yağdı mı sokaklar hareketlenir. (Zaman - şart)

Şart Cümlesi

Birbirine koşul ilişkisiyle bağlı cümlelerdir.

Kitabı geri vermek **üzere** aldı.

Sınavda başarılı olursan bilgisayar alacağım.

Seni düşündükçe üniversite yıllarım aklıma gelir.

Bu cümlelerde koyu yazılı kısımlar cümlede şart ilgisini kurdu.

İstek Cümlesi

İstek kipi eki (-e / -a) ile kurulan cümlelerdir.

Yarın akşam fizik çalışalım.

Emir Cümlesi

Emir kipi ile çekimlenmiş fiillerle kurulan cümledir.

Kitapları raflara **dizin**.

Saat 22.30'da beni aramayı **unutmayın**.

Beni çok geç vakitte **aramayınız**.

Bu cümlelerdeki koyu yazılı kısımlar emir kipi olduğu için emir cümlesi ortaya çıkmıştır.

Ünlem Cümlesi

Korku, heyecan, üzüntü gibi duyguları anlatan cümlelerdir.

Karneye bir baktım ki notların hepsi tepetaklak!

İnsanı çileden çıkararak bir soru!

ÖSYM (ÖSS - 1993)

Aşağıdakilerden hangisi bir ünlem cümlesidir?

- A) Ne kadar da yaramaz bir çocuk
- B) Havalar yavaş yavaş ısınıyor
- C) Bu kitabı yeni aldım
- D) Yemeğimi henüz yemedim
- E) Yarın geziye çıkabiliriz

Çözüm:

Bir şaşırma, kızma, sevinme belirten cümleler ünlem cümleleridir.

A'daki cümle çocuğun yaramazlığının çok olduğunu belirten bir ünlem cümlesidir.

Cevap A**Yapısına Göre Cümleler****Basit Cümle**

İçinde bir yargı bulunan cümledir. Bu cümlelerde bir yüklem bulunur.

- Sabahları iki saat kadar **yürürüm**.
- Şiir kitaplarını genellikle geceleyin **okurum**.
- Okul derslerinden bazısı beni çok **zorluyor**.
- Evimizin önünde iki büyük selvi **vardı**.
- Mahallenin muhtarı, yıllardan beri bu evde **oturuyor**.

Yukarıdaki koyu yazılı bölümler, yüklem görevindedir ve bunlar temel cümle olarak adlandırılır.

ÖSYM (ÖSS/İPTAL - 1999)

Aşağıdakilerin hangisinde verilen dizeler basit cümle oluşturmaktadır?

- A) Mustafa Kemal barış olmuş,
Gürül gürül akan ırmaklarda.
- B) Mustafa Kemal özgürlük olmuş,
Özgürlük diye çarpan yüreklerde.
- C) Mustafa Kemal bereket olmuş,
Uzanıp giden bu topraklarda.
- D) Mustafa Kemal türkü olmuş,
İnanmış dudaklarda.
- E) Mustafa Kemal ülkü olmuş,
Uzak yakın bütün bayraklarda.

Çözüm:

Basit cümle tek yüklemi olan, içinde herhangi bir fiilimsi kullanılan cümledir. Bu bağlamda A, B, C ve D'deki dizeler "akan, çarpan, giden, inanmış" fiilimsilerinden dolayı birleşik cümledir. E'de ise fiilimsi kullanılmadığı için basit bir cümledir.

Cevap E

Birleşik Cümle

İçinde bir yargının yanında yan cümlecik bulunan cümledir. Yan cümlecik genellikle eylemsilerden oluşur ve cümlenin herhangi bir ögesi olur. Birleşik cümleler farklı şekillerde ve farklı adlarla karşımıza çıkabilir.

Girişik Birleşik Cümle

İçinde en az bir adet eylemsi bulunan cümledir. Aşağıdaki cümlelerde girişik bileşik cümlelerin en bariz özelliği olan eylemsinin hangi ögenin içinde yer aldığı parantez içinde belirtilmiştir.

- **Derslere düzenli çalışmak** başarıyı getirir. (özne)
- **Muhtaç olduğun kudret**, damarlarındaki asil kanda mevcuttur. (özne)
- **Babamın aldığı kitapları** büyük bir hevesle okuyorum. (nesne)
- **Ödevlerini yapmadığını** kimseye söylemiyordu. (nesne)
- Okula genellikle **yürüyerek** gidiyor. (zarf tümleci)
- **Ders çalıştığına** kimseyi inandıramıyordu. (dolaylı tümleç)

Yukarıdaki cümlelerde koyu yazılı kısımlar, eylemsilerle kurulduğu için yan cümlecik adını alır ve yükleme sorulan soruya verdiği cevaba göre öge görevini üstlenir.

ÖSYM (ÖSS - 2002)

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yan cümlecik temel cümlecik belirtili nesnesidir?

- A) Havaların düzelmesini dört gözle bekliyorlarmış.
- B) Sonunda, istedikleri gibi güzel ve ucuz bir eve taşınmışlar.
- C) Toplantı salonunda bir köşeye çekilip uzun uzun konuşmuşlardı.
- D) Okullar açılınca yine Ankara'ya geleceklermiş.
- E) Tatillerinin bir bölümünü yaylada geçirmeye karar vermişler.

Çözüm:

Yan cümle, içinde fiilimsinin bulunduğu ögedir. Buna göre; A seçeneğinde yan cümle "havaların düzelmesini"dir ve nesne görevindedir, B seçeneğinde "istedikleri gibi güzel ve ucuz bir eve"dir ve dolaylı tümleçtir, C seçeneğinde "toplantı salonunda bir köşeye çekilip"tir ve zarf tümlecidir, D seçeneğinde "okullar açılınca" dır ve zarf tümlecidir, E seçeneğinde "tatillerinin bir bölümünü yaylada geçirmeye"dir ve dolaylı tümleçtir.

Cevap A

UYARI

Yan cümlecik, birleşik cümlelerde karşımıza çıkan bir kavramdır. Genellikle eylemsilerle oluşturulur ve cümlede özne, nesne, tümleç görevlerinde bulunur. Bir cümlede ne kadar eylemsi varsa onun sayısı kadar yan cümlecik vardır.

ÖSYM (ÖYS - 1996)

Yurdumuzun bozkırlaşan ovalarını yeniden ormanlaştırmak, bu toprakları güzelleştirip zenginleştirmek hepimiz için ulusal bir görevdir.

Bu cümlede kaç yan cümlecik vardır?

- A) 2
- B) 3
- C) 4
- D) 5
- E) 6

Çözüm:

Cümledeki eylemsi sayısı yan cümlecik sayısına eşittir. Bu parçada "bozkırlaşan, ormanlaştırmak, güzelleştirip, zenginleştirmek" sözcükleri eylemsidir.

Cevap C

Ki'li Birleşik Cümle (İlgi Cümlesi)

Aslında iki yargılı bir cümledir.

Bu iki yargının birbirine "ki" ile bağlanması sonucu tek bir yargıya dönüşür. Elde ettiğimiz cümle girişik cümlenin kendisidir.

- Dediler ki ıssız kalan türbende vahşi güller açmış. Cümlesini “ki” den kurtardığımızda girişik birleşik cümlelerin oluştuğunu görürüz. Şöyle ki:
- ıssız kalan türbende vahşi güller açtığını dediler. (nesne)
Aşağıdaki ki’li birleşik cümleyi ve ondan sonra oluşan girişik birleşik cümleyi görelim:
- Sınıfa geldim ki ortalık birbirine girmiş.
- Sınıfa geldiğimde ortalık birbirine girmişti. (zarf tamlamalı)

Şartlı Birleşik Cümle

Yan cümlecığı “-se, -sa” ile kurulan birleşik cümledir.

- Derse geç gelirse çay ısmarlatacağım.

Yani, derse geç geldiği takdirde çay ısmarlatacağım.

- Sabah olursa mahallenin horozları ötmeye başlar.

Yani, mahallenin horozlarının ötmeye başlaması sabah olmasına bağlıdır.

İç içe Birleşik Cümle

Yan cümlecığın kendi içinde bağımsız bir cümle olduğu birleşik cümledir. Daha önceki konularımızda dolaylı anlatım başlığı altında işlediğimiz örnekler bu tip cümlelerdir. Yani bu tip cümlelerde yan cümlecik temel cümlelerin nesnesi görevindedir ve kendi içinde bağımsız bir cümledir.

- Kulüp başkanı: “Bu sene de şampiyon biz olacağız.” dedi, cümlesinde tırnak (“ ”) içindeki bölüm bağımsız bir cümledir ve “ne?” sorusuna cevap verdiği için nesne görevindedir.

ÖSYM (YGS - 2013)

(I) Alanya'nın Berlin kentinde bir kooperatif “Devrilen Ağaçlardan Halk Kitaplığı Yapma Kampanyası” başlattı. (II) Bu kampanyaya katılmak isteyenler, fırtınadan veya yağmurdan devrilen ağaçların gövdelerini raf şeklinde oyup bunları kaldırımlara yerleştiriyorlar. (III) Rafalara, takas edilecek kitapları koyuyorlar. (IV) Berlin halkı da içlerinden okumak istediklerini alıp yerine kendi kitaplarından birini bırakıyor. (V) Bu, “Eğitim İçin Sürdürülebilir Gelişme Projesi”nin bir parçası olarak devlet tarafından desteklenen bir kampanyadır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- I. cümle, içinde belirtisiz nesne olan fiil cümlesidir.
- II. cümle, özne ve yüklemden oluşan kurallı bir cümledir.
- III. cümle, nesnesi sıfat tamlaması olan birleşik bir cümledir.
- IV. cümle, içinde isim tamlaması bulunan olumlu bir cümledir.
- V. cümle, yüklemi ek eylemle çekimlenmiş bir cümledir.

Çözüm:

I'de “Devrilen Ağaçlardan Halk Kitaplığı Yapma Kampanyası” belirtisiz nesne, “başlattı” fiil olduğu için doğrudur.

II'de cümle özne, zarf tamlamalı, nesne, dolaylı tümleç, yüklem biçiminde kurallı bir cümledir.

III'te “Rafalara takas edilecek kitaplar” sözü nesne görevinde bir sıfat tamlamasıdır. Sıfat - fiil (ecek) ekini aldığı için cümle birleşik yapıdır. IV'te “Berlin halkı” isim tamlamasıdır, “bırakıyor” olumlu bir cümledir. V'te “... kampanyadır.” yüklemi ek eylemin geniş zamanıyla çekimlenmiştir.

Sadece II'de özne ve yüklem dışında başka öğeler vardır.

Cevap B

Sıralı Cümle

Birden fazla yargının birbirine virgül (,) ya da noktalı virgül (;) ile bağlandığı cümledir.

Örneğin; “Sabahları erkenden kalkar, kümesteki tavuklara yem verir.” cümlesinde “kalkar, verir” iki yargıdır ve bu yargılar birbirine virgülle (,) bağlandığı için sıralı cümle oluşmuştur. Sıralı cümle iki şekilde karşımıza çıkar.

Bağımlı Sıralı Cümle

Sıralı cümleyi oluşturan öğelerden herhangi birinin ortak olmasıyla oluşan cümledir.

- “Öğrenciler, dışarı çıktı; top oynamaya başladı.” cümlesinde **özne** ortaktır.
- “Yeni çıkan kitaplara ilgi duyarım, kitaplığında yeni bölmeler açarım.” cümlesinde hem **özne** hem de **dolaylı tümleç** ortaktır.
- Kardeşim, matematiği seviyor; her gün matematik sorusu çözüyor.

(özne ortak)

- Babam, çayı çok seviyor; bir yudumda içiyor.

(özne ve nesne ortak)

Bağımsız Sıralı Cümle

Öge ortaklığı olmayan sıralı cümledir.

- Annem kardeşimi uyutuyor, babam gazete okuyor.
- Çocukluğumda bahçede oynardık, büyüyünce okulun bahçesinde oynamaya başladık.
- Bu kitap son günlerde çok satıyor, yayınevleri satıştan çok memnun.
- Horoz ölür, gözü çöplükte kalır.
- At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

Bu cümlelerde herhangi bir öge ortaklığı olmadığı için bunlar bağımsız sıralı cümledir.

1. Aşağıdakilerin hangisinde verilen cümle ile yay ayraç () içindeki bilgi uyuşmamaktadır?

- A) Kısa sürede rakiplerine fark attı. (Fiil cümlesi)
- B) Tutunmak için elini bana uzatmıştı. (Olumlu cümle)
- C) Daima kırlarda gezmek isterdi. (Devrik cümle)
- D) Duyduğumuz ses, su şırıltısıydı. (İsim cümlesi)
- E) Gözlerini güçlkle açabildi. (Kurallı cümle)

2. I. Ben, sahil kuşu muyum, nedir çırpınışım?
II. Ufuktan kanadımda nasıl taşıyorum yalnızlıkları?
III. Nereden geldi bu aşk kıvılcımının ateşi?
IV. Kalbimin niye yandığını hiç bilmez miyim?
V. Kaç kişi bakmaya cesaret eder aynadaki iskeletine?
Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisinde sözde soru cümlesi vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

3. Aşağıdakilerden hangisinde verilen cümle ile yay ayraç () içindeki bilgi uyuşmamaktadır?

- A) Küçük bir arıza nedeniyle uçağımız bir saat gecikti. (Yüklemine göre isim cümlesidir.)
- B) Yoğun sis nedeniyle ulaşımda aksamalar oluyor. (Anlamına göre, olumlu bir cümledir.)
- C) Rahatsızlığı nedeniyle bu yıl okula devam edemeyecek. (Anlamına göre, olumsuz bir cümledir.)
- D) Bundan böyle kendine çok dikkat etmelisin. (Söz dizimine göre kurallı bir cümledir.)
- E) İçimdeki korku ve heyecan gittikçe büyüyordu vapur salandıkaça. (Öge dizilişine göre, devrik bir cümledir.)

4. I. Bulurum umut yüklü tüm güzellikleri sende.
II. Bir nisan akşamı yağmur sessizlikleri bozuyor.
III. Ağlarsam kimse bilemez dertlerimi.
IV. Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
V. Ararım seni gözyaşı döktüğüm gecelerde.

Yukarıdaki cümlelerin hangisi yapısına göre basit, öge dizilişine göre devrik cümledir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

5. I. Hiçbir zaman çevresinde olup bitenlere önem vermezdi.
II. Bu dizeler, şairin gününün tarihçisi olduğu anlamına gelmiyor.
III. Şair, güllerle ilgili şiir kitabını geçen yıl yayımlamış.
IV. Burada benim istediğim özellikte ev yok.
V. Gözünün önünde cereyan eden olaylar, ona göre ilginç değılmiş.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisi anlamına göre diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yüklem sözcük türü yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) Kadıncağız hep oğlundan yakınıyor.
- B) Çocuk son günlerde oldukça tembelleşti.
- C) Söylediğim sözden yine alındı.
- D) Suçunu söyleyince yüzü birden kızardı.
- E) Bu, çok başarılı bir yarıştı.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisi söz dizimine göre öbürlerinden farklıdır?

- A) Bu, sarsılmaz irademizin değişmeyeceğini bilmelisin.
- B) Sadık kul isen bekle dost kapısını.
- C) Kalmadı ümidin solgun ışığında bereket.
- D) Güneş ışıkları ilk defa sızdı bu karanlığa.
- E) Çiçeğin tomurcuğunu gördüm güneş doğunca.

2. I. Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder
II. Gölgede bana da bana da yer ver
III. Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar
IV. Yurda ay yıldızlı ışığın yeter
V. Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyimsin sen

Yukarıdaki numaralanmış dizelerden hangisi eksiltili bir cümledir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemine göre fiil cümlesidir?

- A) Bana sunduğu bir demet güldü.
- B) Kullandığımız en zengin dilmiş.
- C) Ölüm, nice hükümlerlikleri sildi.
- D) Tanıştığımızda mevsim yazdı.
- E) Bu konudaki bilgisi çok azdı.

4. I. Niyetim onu yenmektir. (İsim cümlesi)
II. Yaşadığım en kötü gündü. (Kurallı cümle)
III. Kediden bile korkardı. (Fiil cümlesi)
IV. Benzi sapsarıydı onu gördüğümde. (Devrik cümle)
V. Başkanlığa amcam adaymış. (Fiil cümlesi)
Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde örnek cümle ile yay ayrıç () içindeki bilgi uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisi öğelerinin dizilişine göre farklıdır?

- A) Besle kargayı, oysun gözünü.
- B) Acı patlıcanı, kırığı çalmaz.
- C) Acı, yatağından belli olur.
- D) Bu kapının çok sağlam olduğunu bilin.
- E) Erkenden kalkan amacına ulaşır.

6. I. Anneler dindiriniz gönlünüzün yasını.
II. Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı.
III. Dedem koynunda yattıkça benimsin ey güzel toprak.
IV. Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın.
V. 'Bizde ondan var" dedi öfkeli ses tonuyla.
Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisi yüklemine göre yerine göre farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. I. Ben Kars'a hiç gitmedim aşktan istersen giderim
İçinde kar geçen bir ayrılık bulur dönerim
II. Giden gelmiyor dedikleri Huş değil, aşk olmalı
Dağlar yerinde de Ferhat yok, yolu yokuşa vurmali
Yukarıdaki numaralanmış dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I.de hem olumsuz hem olumlu cümle vardır.
- B) II.de anlamına göre olumlu isim cümleleri vardır.
- C) I.de şart cümlesi ve fiil cümlesi vardır.
- D) II.de yüklemine göre fiil cümleleri kullanılmıştır.
- E) Her iki cümlede de olumsuz cümle kullanılmıştır.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yan cümlecik, temel cümlecğin nesnesi durumundadır?

- A) Buradan geçecekler, daima bizi anacaktır.
- B) Bu şiirin okunduğunu duymamış.
- C) Geçen yıl dikilmiş fidanlar, bu yıl meyve verdi.
- D) Limana gelen turistler şehrin tarihî yerlerini gezdiler.
- E) O bize uğradığında biz evde yoktuk.

2. Aşağıdaki atasözlerin hangisinde yan cümle, temel cümlecğin öznesi durumundadır?

- A) El, elin eşeğini türkü çağırarak arar.
- B) Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
- C) Öfkeyle kalkan zararlar oturur.
- D) Damlaya damlaya göl olur.
- E) Kartalın beğenmediğini kargalar kapışır.

3. Aşağıdakilerden hangisinde, yan cümlecik temel cümlelerin zamanını bildirmektedir?

- A) Çok yaşayan değil, çok gezen bilir.
- B) Kolay bırakılan izler çabuk silinir.
- C) Güvensizlik başlayınca dostluk kaybolur.
- D) Hiçbir yol, aşılamayacak kadar yüksekte geçmez.
- E) Akıllı davrananlara şans yardım eder.

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yapısına göre basit, söz dizimine göre kurallı bir fiil cümlesidir?

- A) Kitap okumayı alışkanlık hâline getirmişti.
- B) Hayatı hep güzellikleriyle yaşadı.
- C) Çok çalışırsa başaracağını biliyordu.
- D) Niçin duyarsız kaldığını anlamak mümkün değil.
- E) Şu anda uyumanın her şeyi unutturacağına inanıyordu.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisi yapısı yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) Söylediklerimi can kulağıyla dinledi.
- B) Sararıp düşen yaprakları uzun uzun seyretti.
- C) Yeni doğan çocuğa güzel bir isim verdiler.
- D) Akşama doğru yorulduk, birkaç dakika dinlendik.
- E) Sabaha kadar oturup eski günlerden bahsettik.

6. "Baharın bu kadar erken gelişi tüm şehir halkını sevindirdi."
Bu cümledeki yan cümlecik, görevi yönünden aşağıdakilerin hangisiyle özdeşdir?

- A) Şehir dışından gelen misafirlere şehri gezdirdik.
- B) Göçmen kuşların şehre dönüşünü seyrederim.
- C) Artık eskisi kadar güzel şiir yazmak bir hayal oldu.
- D) Evden bugün ayrılmayı düşünüyorum.
- E) Sabahları ders çalışmak için okula erken geliyoruz.

7. Köroğlu düşer mi yine şanımdan.
Ayırır yiğidi er meydanından.
Kır at köpüğünden, düşman kanından.
Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır.
Yukarıdaki dörtlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sıfat - fiil eki kullanılmıştır.
- B) Belirtisiz isim tamlaması vardır.
- C) Birleşik çekimli bir fiil yoktur.
- D) I. mısradaki "er" eki çekim eki görevindedir.
- E) IV. dizide zarf - fiil eki kullanılmıştır.